

INHOUD:

TIJDING 2023-2

**CAFÉS IN WOENSRECHT EN
HOOGERHEIDE, 1900-1940
DEEL 10
PAGINA 3**

**DE DWOOD VAN FOOSE
PAGINA 20**

**IK ZIE, IK ZIE WAT JIJ NIET ZIET
PAGINA 21**

**HET WIT-GELE KRUIS IN HOOGERHEIDE
PAGINA 28**

**MIJN HERINNERING AAN DE
LAATSTE JAREN VAN
ZELFSTANDIG OSSENDRECHT –
DEEL 2
PAGINA 30**

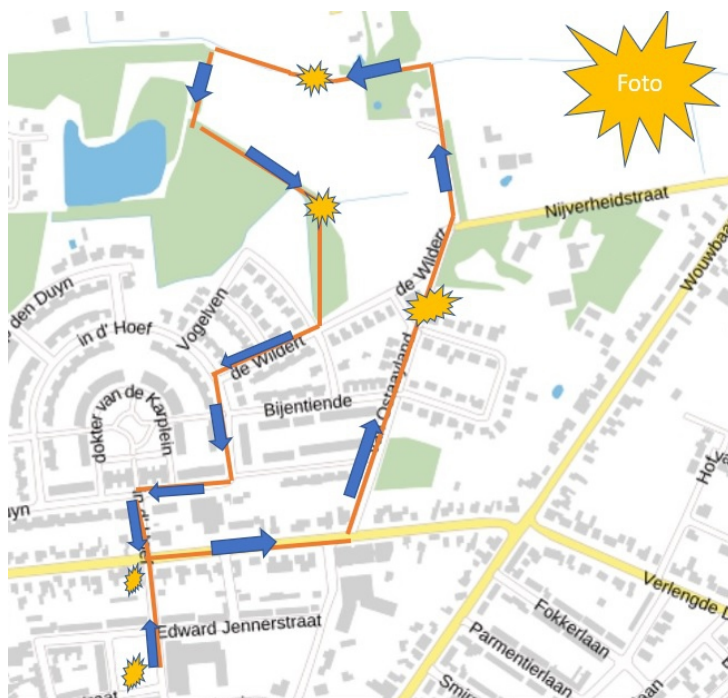
**PATER REDEMPTORIST PIET NELEN
PAGINA 36**

**INGEZONDEN REACTIE:
DE MULO IN HUIJBERGEN
PAGINA 45**

**TENTOONSTELLINGSTIP
PAGINA 52**

**PUUTSE WOORDJES KWISKE
PAGINA 54**

RAADHUISSTRAAT - MIDDEN

Refrein:

Ik ben een ODIO-fan / omdat die club leuk voetballen ken
Dat kleine clubje daar uit Ossendrecht / ze spelen echt, ze
spelen echt,
Ze spelen iedere tegenstander weg.

Je moet maar eens komen kijken, bij ons daar in het dorp
Daar spelen de raad van ellufen de ODIO-sche top
Ze zwoegen voor elke meter, het veld is nat van het zweet
Langs de lijn weten ze het beter en d'arbieter is een leek
Maar dan komt plots die kans voor Adrie, Peet of Frans
En als-ie dan mocht hangen, roept men van alle kanten ...

Voorwoord

Op pagina 3 volgt uit de serie *Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide (1900-1940)* door Louis Minnebach het tweede (midden)gedeelte over cafés in de Raadhuisstraat.

Jan Luysterburg vraagt met *de dwood van Foose* op pagina 20 hoe goed gij oew diejelekt kent!

Dicht bij huis valt er nog heel wat te ontdekken. Loop maar eens mee met Ad van Loenhout op pagina 21. Op het plattegrondje ziet u welke afslagen hij allemaal neemt én waar hij de foto's★ heeft gemaakt. Ad gaat langs de 'nieuwe' wijk De Hoef, waarvan de keuze van de straatnamen destijds door onze heemkundekring is voorgesteld. Zie Tijding 2003-1. De gemeente heeft deze voor een groot deel overgenomen.

Op pagina 28/29 wijdt Ad, na zijn artikel, nog een beetje uit over het Wit-Gele Kruis in Hoogerheide. Dat bevond zich overigens niet in de Gribblingstraat, zoals je zou verwachten.

Op pagina 30 licht John van Dooren in deel twee 'zijn' jaren zeventig uit in het toen nog onafhankelijke Ossendrecht.

Jan van Elzaker laat op pagina 36 zien dat ook mannekes van het platteland het ver kunnen schoppen in de Nederlandse kerkgeschiedenis. Betreft de foto op de vorige pagina onderaan: kort na zijn priesterwijding draagt Piet Nelen thuis de mis op omdat zijn vader er in de kerk van Huijbergen om medische redenen niet bij kon zijn.

We zijn blij dat er gereageerd is op onze oproep in de vorige Tijding op het artikel van Jan van Elzaker. Wim Adriaansen vertelt op pagina 45 over zijn schooljaren bij de Broeders van Huijbergen. Ook kunt u nog t/m september naar een tentoonstelling bij de Broeders, een tip van Willem de Weert op pagina 52.

En we sluiten af met een Puts quizje op pagina 54.

Inhoud:

– Voorwoord	p. 02
– Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide, deel 10, <i>Louis Minnebach</i>	p. 03
– De dwood van Foose, <i>Jan Luysterburg</i>	p. 20
– Ik zie, ik zie wat jij niet ziet, een dorpswandeling, <i>Ad van Loenhout</i>	p. 21
– Het Wit-Gele Kruis in Hoogerheide, <i>Ad van Loenhout</i>	p. 28
– Mijn herinneringen aan de laatste jaren van zelfstandig Ossendrecht, deel 2, <i>John van Dooren</i>	p. 30
– Pater redemptorist Piet Nelen, <i>Jan van Elzaker</i>	p. 36
– De MULO van Huijbergen, <i>Wim Adriaansen</i>	p. 45
– Tentoonstellingstip: expositie in het Wilhelmiënmuseum, de teloorgang van kerk en klooster in Huijbergen, <i>Willem de Weert</i>	p. 52
– Puutse Woordjes Kwiske, <i>Jan Luysterburg</i>	p. 54
– Informatie voor de lezer, <i>redactie</i>	p. 56

Cafés in Woensdrecht en Hoogerheide (1900-1940)

Deel 10: Raadhuisstraat - Midden

door Louis Minnebach

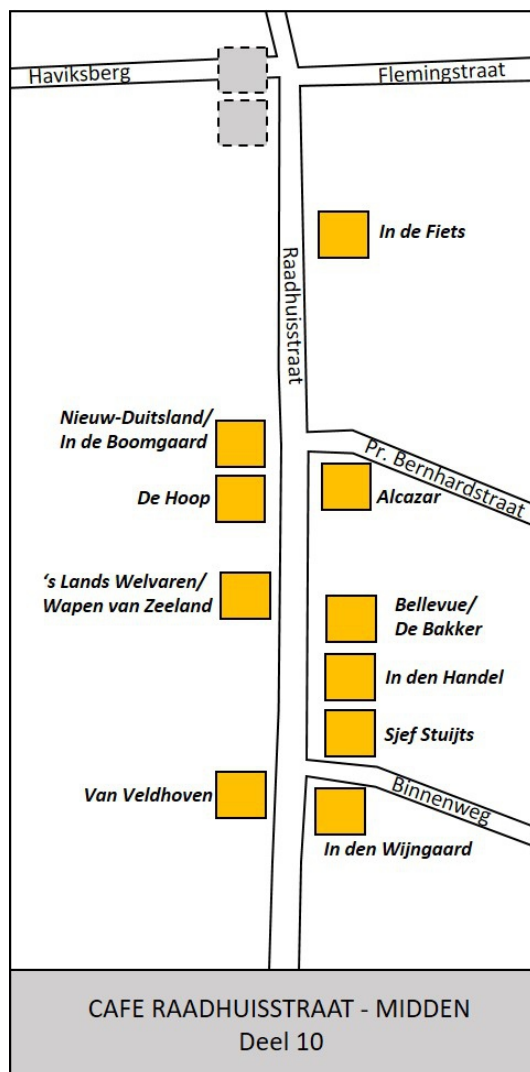
In de vorige aflevering zijn we in de Raadhuisstraat gekomen tot en met de cafés De Arend en Casino/de Herberg, die in 2016 het onderspit moeten delven voor de nieuwbouw in deze straat.

De Raadhuisstraat verandert in een hoog tempo, vooral aan de westzijde, waar de nieuwbouw niet te stoppen lijkt.

Tussen 1900 en 1940 waren er in het centrum van deze hoofdstraat van Hoogerheide veel cafés te vinden. Enkele daarvan hebben het nog lang kunnen volhouden, maar anno 2023 is er geen enkel café uit deze aflevering meer in bedrijf. Gelukkig is er wel horeca op het Ouwe Raedthuysplein verschenen, zodat er toch nog wel wat gedronken kan worden.

Dit Ouwe Raedthuysplein ligt op de plaats van het vroegere, fraaie gemeentehuis. Ook daar is, tot verdriet van velen, de slopershamer in gegaan: hét sein om de westzijde van de straat onherkenbaar te maken.

Maar wij moeten nog wat cafés afgaan in deze aflevering: 10 in totaal, te beginnen bij café In de Fiets, ter hoogte van Purper, tot het voormalige café In den Wijngaard, thans het pand van Modehuis Daalmans.

← Het prachtige gemeentehuis rond 1920

CAFÉ IN DE FIETS

Bijna in het midden van de Raadhuisstraat, op de nummers 49 en 51, zowat tegenover de oude burgemeesterswoning, bevond zich vroeger café In de Fiets.

Beeld van In de Fiets in de Raadhuisstraat. In de vergroting rechts : voor de deur van het café vlnr. Johanna Moonen-Donkers, mevr. Borgsteyn en Jac Moonen.

Er staat al een huis, als de koopman Petrus van den Bussche (1854-1917) en Anna Hazen (1848-1928) dit in 1881 kopen. Zij starten daar gelijk een café in, voorlopig zonder naam. Ze passen hier en daar nog wat aan en bouwen in 1893 een heuse stoomgraanmolen. Zo'n 20 jaar na aankoop doen zij dit pand van de hand en starten café De Driekoningen (zie afl.5) op de Antwerpsestraatweg.

Het pand met café aan de Raadhuisstraat komt in 1902 in handen van Jacobus 'Jac' Moonen (1877-1905), die dan net getrouwd is met Johanna Donkers (1877-1969). Zij komen uit Dinteloord en Jac wil zich vestigen als koperslager en rijwielhandelaar. Zij geven het café de toepasselijke naam In de Fiets. Maar het geluk duurt niet lang: na 3 jaar huwelijk overlijdt Jac op 27-jarige leeftijd.

Jan Poulus

Velen konden rond de eeuwwisseling niet schrijven. Maar Jac Moonen kon dat wel en nog mooi ook. Hier zijn aanvraag om zich te mogen vestigen in Hoogerheide als koperslager. →

*Aan
Heeren Burgemeester en Wel.
houders der gemeente
Hoogerheide.*

*Geeft met den meest verschuldigd
vervied te kennen Jacobus Moonen
koperslager te Dinteloord, dat hij
te Hoogerheide onder Uwe gemeente
een koperslagerij wenscht op te richten
reden waarom hij de vrijheid neemt
Uw college te verzoeken hem
wel de nodige toestemming te willen
verleenen. Met oprichting van genoemde
koperslagerij*

*Dinteloord, 1 Welk doende.
12 Februari 1900.
J. Moonen*

Johanna, intussen moeder van twee kleine kinderen, zet het café even alleen voort, maar komt dan Johannis 'Jan' Poulus (1882-1945) tegen. Toevallig óók een koperslager en óók uit Dinteloord.

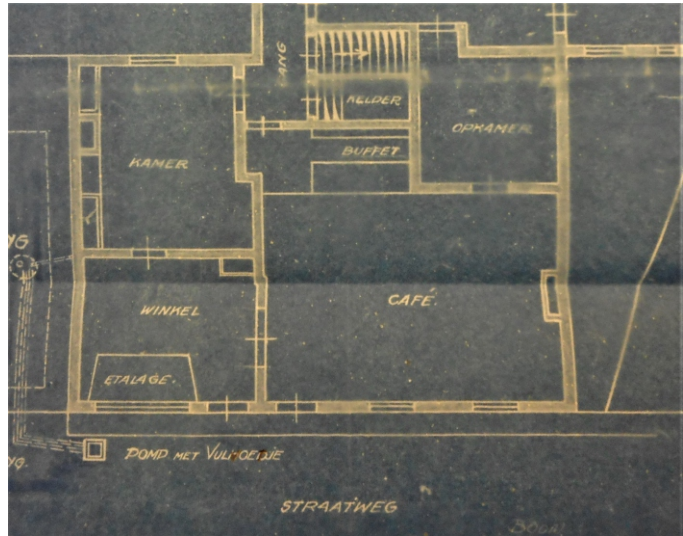
Ze trouwen in 1908 en zetten samen het 35 m² grote In de Fiets voort. Jan heeft zijn werk als koperslager, loodgieter en rijwielhersteller.

In 1926 krijgen ze toestemming om een benzinepomp te laten installeren en benzine te verkopen. Zo zijn Johanna en Jan ruim 35 jaar de vaste uitbaters van het café en loodsen het de Eerste Wereldoorlog en de crisisjaren door.

Mooi beeld van het huis met het inpandige café. Let ook op de benzinepomp voor de deur. →

Maar nóg een oorlog is er een te veel. Het hele pand wordt in 1944 vernield en de foto daarvan is één van de bekendste uit de oorlogsgeschiedenis van Hoogerheide.

Bovendien overlijdt Jan een jaar later en staat Johanna er weer alleen voor.

Café In de Fiets volledig vernield. De dame, links met de fiets, is de dochter des huizes, Annie Poulus.

Het pand wordt gesloopt en dit betekent het einde van café In de Fiets. Na de oorlog vindt op veel plaatsen herbouw plaats. Ook Johanna bouwt een nieuw huis en woont er nog lang. In 1969 overlijdt zij.

Op de plaats van In de Fiets vinden we tegenwoordig op de Raadhuisstraat 49 en 51, de panden van de winkel Purper en het woonhuis van de familie Suijkerbuijk.

CAFÉ NIEUW-DUITSLAND/KLEIN DUITSLAND/DE BOOMGAARD

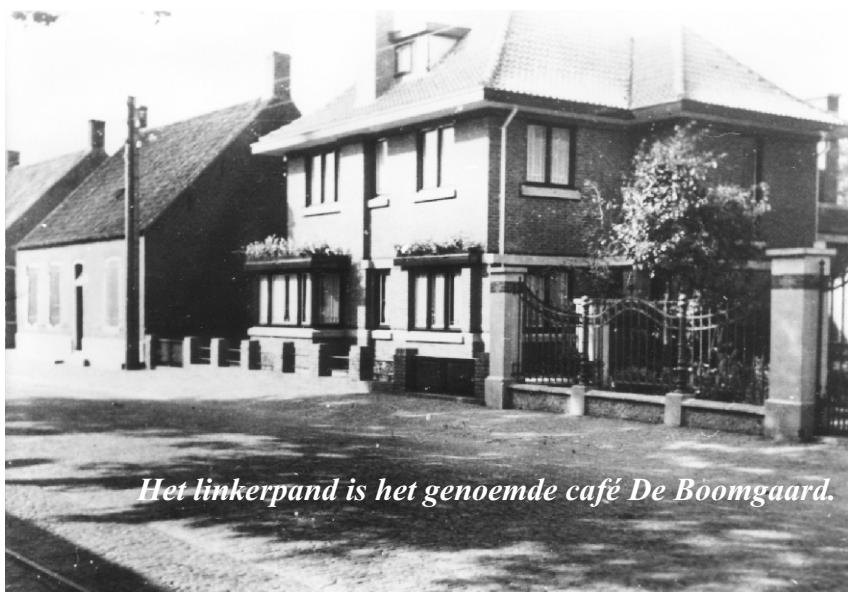
We steken de weg schuin over, daar stond destijds náást Villa Goemans, en later op Raadhuisstraat 60 en 62 café Nieuw-Duitsland/Klein-Duitsland/De Boomgaard.

Foto uit de periode 1902-1907. Naast de statige Villa Goemans stond (met een tussenruimte) café Nieuw-Duitsland / Klein-Duitsland.(midden op de foto).

Op het moment dat het café gebouwd wordt zijn er 2 namen in gebruik: Nieuw-Duitsland en Klein-Duitsland. Welke naam de exacte bedoeling is van Alphonsius 'Fons' de Vreng (1870-1954) en Johanna Hugens (1873-1952) is niet duidelijk, als ze in 1902 een stuk grond kopen en er een huis bouwen. Beide namen worden in Hoogerheide gebruikt. Fons en Johanna zullen lang geschiedenis schrijven met hun ruime café van 39 m². Zo'n 50 jaar zullen zij de uitbaters zijn.

Na de Tweede Wereldoorlog wordt de naam aangepast en De Boomgaard genoemd, omdat de andere naam te veel gevoelige associaties oproept. Fons en Johanna zijn rustige herbergiers. Fons verdient daarnaast de kost als veldarbeider en met nog verschillende nevenactiviteiten. Johanna overlijdt in 1952 en twee jaar later Fons.

Op een veiling in 1954 gaat het pand over naar Rosalia 'Roos' en Catharina 'Slie' de Vreng, voor zover bekend geen nauwe familie van Fons. Zij zetten het café niet door en sluiten in 1954 De Boomgaard.

Ze verbouwen de boel en maken er twee huizen van, waar later de fotografen Van Veen en Hekhuijzen op nummer 60 en Jan Heling en Gerard Koel op nummer 62 nog winkel hebben gehouden. Tegenwoordig is er een winkel/appartementencomplex met gedeelte voor de opgang van bovengelegen appartementen en een deel bakkerij.

CAFÉ DE HOOP

Direct naast ons vorige café vinden we café De Hoop.

De geschiedenis van dit café is te vergelijken met de buurman: slechts één eigenaar en een lange bestaansperiode. In 1907 sticht Petrus 'Piet' Brooijmans (1877-1961) een huis met café. Hij trouwt in dat jaar met Maria 'Marie' de Nijs (1879-1961). Piet is een tuin-der/landbouwer en zoon van de uitbaters van café Bellevue (zie afl.2) in Woensdrecht en een broer van Dook, die het Stationskoffie-huis (zie afl.3) runt.

De ligging van dit café en het vorige, opeengepakt in de Raadhuisstraat.

Dus ervaring is er in de familie genoeg. Marie verzorgt veelal de klanten in hun 36 m² grote café, dat ze de naam De Hoop geven. In de Eerste Wereldoorlog vindt hier, zoals op veel plaatsen in de Raadhuisstraat, inkwartiering plaats. Voor de cafés veelal een goede zaak.

Inkwartiering tijdens de Eerste Wereldoorlog; tussen de militairen vlnr. dochter Minna, vader Piet Brooijmans en op zijn arm dochter Cato.

Het café is in ieder geval groot genoeg om er bij feestelijke gelegenheden af en toe een orgel te plaatsen. Zo groeit De Hoop tot een goed beklant café, waarbij de dochters Mina, Cato en Wies zeker aan de klantenbinding hebben bijgedragen.

Bij de N.K. wielrennen voor profs in 1934 passeren de renners de cafés De Hoop en Nieuw-Duitsland, maar ze hebben er niet zo veel oog voor.

Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog gaan ze 'op pensioen' en sluiten in 1945 café De Hoop.

In 1961 sterven zowel Piet als Marie. Het pand komt nog even in handen van dochter Cato, maar een jaar later verkoopt zij het weer door aan de gezusters Roos en Slie de Vreng, die ook het pand van de buren (ons vorig café) in bezit hebben. Jarenlang hebben Roos en Slie hier nog gewoond. Tegenwoordig is het ene gedeelte een bakkerij en het andere restaurant El Sueño.

←Zo zag het er 20 jaar geleden uit....

En zo ziet het er tegenwoordig uit...

CAFÉ ALCAZAR

Pal tegenover De Boomgaard en De Hoop, op de hoek van de Raadhuisstraat en de Prins Bernardstraat, vonden we vroeger café Alcazar.

Zo overzichtelijk de geschiedenis van de vorige 2 cafés is, zo grillig is die van café Alcazar, met veel eigenaren en uitbaters. Het begint allemaal in 1861 als op de hoek van (toen) de Dorpsstraat en het Postbaantje een huis gebouwd wordt en er een cafeetje in wordt opgenomen. Of er dan al de naam Alcazar gebruikt wordt, is onbekend.

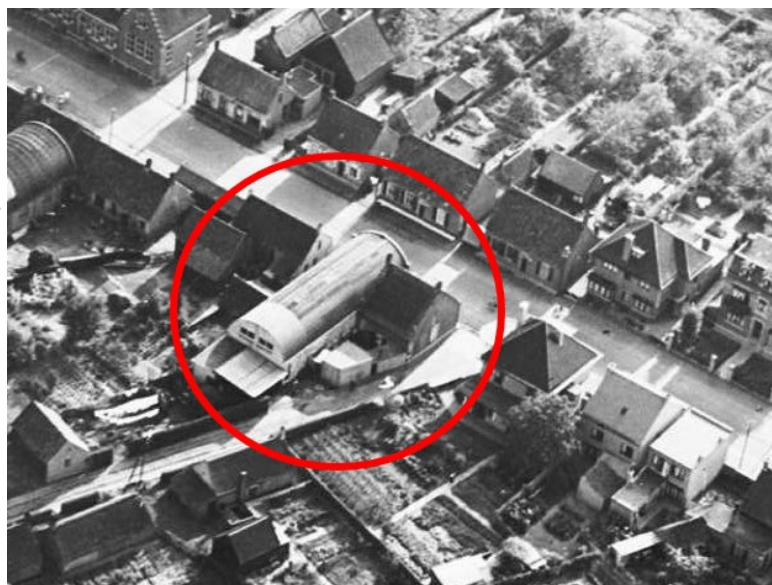
Het wordt direct of indirect het tijdperk van Jacobus 'Ko' Heijnen (1865-1906), maar zeker ook van zijn vrouw Anna Cornelia 'Kee' Cornelissen (1867-1935). Zij kopen het genoemde pand in 1897 van Pieter-Jan Schrauwen. Samen gaan ze het 40 m² grote café Alcazar runnen. Maar in 1906 slaat het noodlot toe: Ko overlijdt op 40-jarige leeftijd. Kee blijft met haar 8 kinderen achter. Ze ontmoet al snel Charles Koevoets (1860-1910) en trouwt met hem in 1907. Ze kunnen weer verder.

In 1908 vertrekken ze tijdelijk naar Duitsland, waarschijnlijk voor werkzaamheden van Charles. Hij overlijdt daar in 1910 op 49-jarige leeftijd. Nu zit Kee weer alleen met haar kinderen, nu in het verre Duitsland. Ze komt terug naar Hoogerheide en betreft opnieuw café Alcazar.

Tijdens hun afwezigheid heeft het kersverse echtpaar, de voerman Gerardus 'Gerard' Govaarts (1885-1954) en de strijkster Petronella van Broekhoven (1879-1949) al die tijd de honneurs waargenomen, maar in 1911 neemt Kee de teugels weer stevig in handen. Ze loodst het café door de Eerste Wereldoorlog.

In 1922 trouwt ze voor de 3e maal, nu met Frans Franken. Ze is dan 55 jaar en zit al 25 jaar in het café. Dat vindt ze genoeg. Ze draagt de zaak over aan haar dochter Maria Rosa Lucia 'Roos' Heijnen (1892-1969) en haar man

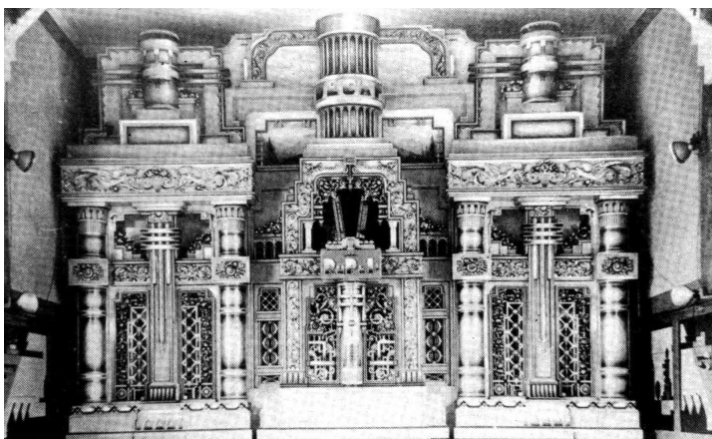

Café Alcazar (al met grote zaal met koepel) in de Raadhuisstraat.

Adrianus 'Janus' Groffen (1893-1987).

Zij op hun beurt verkopen het pand na 4 jaar aan zus Maria 'Marie' Heijnen (1896-1969) en Petrus 'Piet' Nuijen (1891-1976). Piet is een tuinder en kolenhandelaar, maar zeker ook herbergier en ondernemer. In 1929 vindt er een grote sloop en herbouw plaats en wordt er een flinke zaal aangebouwd.

Zodoende ontstaat er een cafégedeelte van 54 m² en een zaal van 134 m². Het is direct een signaal voor feesten en partijen. Bovendien vinden flink wat verenigingen er onderdak. Door het grote koepeldak komen de klanken van een orgel nog beter tot hun recht, zodat dit ook veel mensen lokt.

Het orgel Rupel I (van Ko de Nijs) stond in september 1945 tijdens de eerste na-oorlogse kermis in Hoogerheide in zaal Alcazar.

De Tweede Wereldoorlog komen ze door, maar aan het einde daarvan nemen hun dochter Anna 'Cor' Nuijen (1917-1992) en Cornelis 'Kees' Goossens (1909-1976) Alcazar over. Zo zijn alle voorgaande uitbaters rechtstreekse nakomelingen van Ko Heijnen en Kee Cornelissen! Een familie, die het café-leven in de vingers heeft en café Alcazar geniet jarenlang een grote bekendheid.

Links Cor Nuijen, in het midden Kees Goossens.

In 1968 komt er een einde aan de familietraditie. Ad en Annie Schellekens worden de nieuwe uitbaters. Eind 1979 moet zij het pand verlaten, want begin jaren '80 moet het café plaatsmaken voor nieuwbouw.

Op de oorspronkelijke plaats van het café -tot kort nog een reisbureau- is nu een bakker gevestigd.

CAFÉ 'S LANDS WELVAREN / HET WAPEN VAN ZEELAND

We steken de weg weer over en waar nu het Raadhuisplein is, stond vroeger naast het gemeentehuis, het café 's Lands Welvaren, later het Wapen van Zeeland.

Franciscus 'Frans' Verdult (1871-1959) koopt in 1895 een stuk grond van de familie Kramp en bouwt daarop zijn 's Lands Welvaren. In 1897 wordt hij op die plaats als inwoner ingeschreven in het bevolkingsregister. Door een veelvoud aan banen: tuinder, schoenmaker, huisslachter, handelaar in bèèr (gier), roeper bij de notaris en hulp bij het Kadaster, komt hij natuurlijk weinig aan caféhouden toe. Die taak wordt opgepakt door zijn vrouw Helena 'Lena' Schuurwegen (1872-1954), die evenals Frans uit Woensdrecht afkomstig is. Zij runnen café 's Lands Welvaren, met een lokaal aan de zuidkant en het is 34 m² groot.

Frans Verdult in zijn typerende houding: handen aan het vestje.

Frans is door die functies een heel bekend figuur in Hoogerheide en omstreken. In 1912 stoppen zij met het café en komt dit in handen van de polderwerker Johannes 'Jan' Suijkerbuijk (1875-1930) en Johanna 'Jo' van Zunderd (1877-1930), die een jaar eerder uit Schore terug zijn gekomen naar Woensdrecht. Zij zullen zo'n 8 jaar het café uitbaten. In 1920 willen ze hun geluk beproeven in Rotterdam en vertrekken uit 's Lands Welvaren.

De opvolgers staan al te trappelen van ongeduld: Adolf 'Dolf' Waelput (1890-1967) en zijn vrouw Adriana 'Sjaan' Aarsen (1895-1968). Zij zijn dan net getrouwd en komen vanuit het Zeeuwse Zuiddorpe naar Hoogerheide. Ze veranderen de naam van het café in Wapen van Zeeland. Dolf is rijwielhersteller en constructeur, verkoopt benzine en heeft ook nog een winkeltje in ijzerwaren.

Trouwfoto uit 1920 van Dolf en Sjaan

Het gezin Waelput-Aarsen voor hun café

Dolf en Sjaan zullen geschiedenis schrijven omdat ze zo lang het café runnen. Waarbij café Dolfke Waelput een begrip wordt. Ze overleven de Tweede Wereldoorlog, maar het pand wordt flink beschadigd. Het moet weer opgebouwd worden en Dolf en Sjaan blijven tot de jaren 60 in het café.

Ze verhuren het nog aan Jan Schoutens (Jakke de Mulder), die het omdoopt in de Mulder Bar en Henri van Beeck. Dolf Waelput overlijdt in 1967.

In 1970 brandt het café met fritestent af en verdwijnt voorgoed uit het straatbeeld.

„De Mulder Bar”

Voor een **goede consumptie**
hetzij voor uit of thuis,
kan men hier goed terecht.
Ook per fles.

Raadhuisstraat 70 - Hoogerheide
Telefoon 01646-786.

De eindsprint in de Ronde van Hoogerheide in 1966, met als winnaar Leon Schrauwen. Het publiek is in groten getale opgekomen en staat zelfs in de dakgoot van de Mulder Bar (1e pand links).

CAFÉ DE BELLEVUE / DE BAKKER

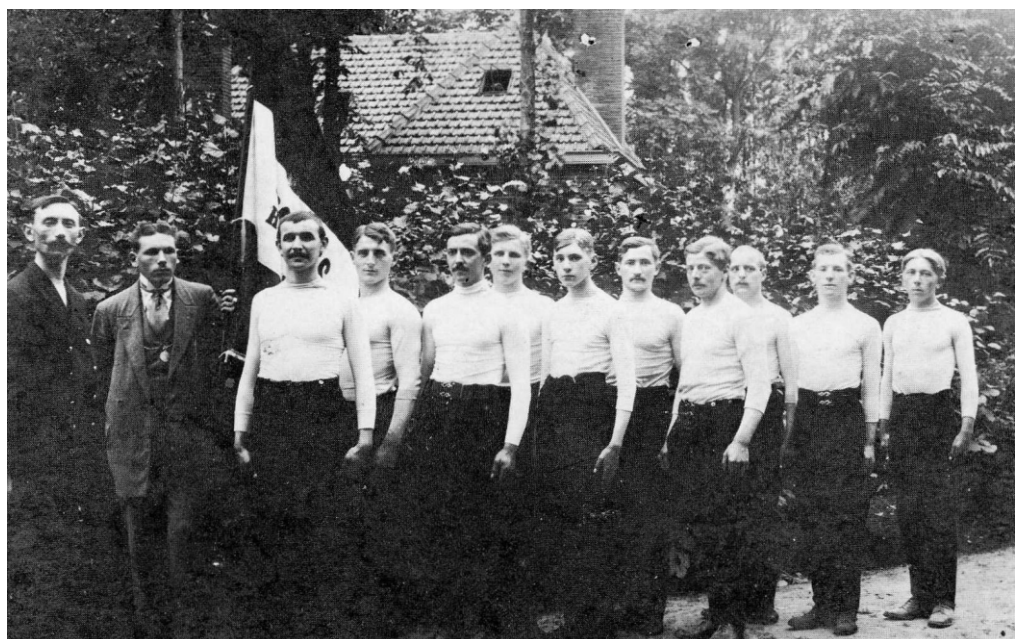
Tegenover ons vorige café, het Wapen van Zeeland, stond vroeger café De Bellevue, later omgedoopt tot café De Bakker.

In 1890 verkoopt de tabakssnijder Frans Willemen uit Kruisland zijn pand met café aan de toenmalige Dorpsstraat aan Marinus 'Rinus' Verschuuren (1857-1924). Rinus is een broodbakker, maar stort zich nu ook op het café-leven. Hij doet dit samen met zijn Isabella 'Isa' de Bruijn (1855-1926) in hun zgn. café De Bellevue, met haar ruime lokalen aan de zuidzijde van 48 m² en 35 m². Aan de overkant staan nog niet veel huizen en het zicht naar de polder is dan nog vrij, dus Belle-vue (mooi zicht) is goed gekozen. Ze bouwen in 1899 nog wat bij, zodat het een prima clublokaal wordt voor harmonie De Scheldezones. Ook de gymnastiekvereniging 'Hercules' gaat er een onderdak vinden. Klandizie verzekerd! Zeker als ze er in 1915 nog meer bijbouwen, zodat er een heuse zaal beschikbaar komt, waar ook regelmatig plaats is voor een orgel. Tot half jaren '20 gaat het voorspoedig met het café, totdat Rinus in 1924 en Isa in 1926 overlijden.

Beeld van Harmoniezaal De Scheldezones ofwel café Bellevue rond 1900.

In 1915 is ook gymnastiekvereniging Hercules gevestigd in café De Bellevue. Leden vlnr. directeur Bakker, Alphons Lamot (Belg. vluchteling uit de 1e Wereldoorlog), Fons van Zundert, Felix Theuns, Adam Groffen, Louis van der Poel, Henri Soffers, Janus Suijkerbuijk, Janus Groffen, P. Verschuuren, J.B. Michielsen en Louis Kuijlen.

Harmonie De Scheldezonnen in 1925 op de foto te Oosterhout. De harmonie had veel caféhouders als lid. Ook de familie Verschuuren leverde veel en goede muzikanten.

De opvolger wordt hun zoon Adam Verschuuren (1895-1954), die in 1926 in de zaak komt en kort daarna trouwt met Adriana 'Adrienne', later 'Jaan' Dekkers (1900-1980). Adam is evenals zijn vader broodbakker. Waarschijnlijk is zo de naam café De Bakker geboren.

Zij vernieuwen in 1929 de zaal en breiden die uit tot 140 m². Samen met de voorlokalen van 48 en 35 m² beschikken zij dus over 223 m², een ongekend groot café. Met een mooie zaal voor orgel, muziekvoorstellingen en toneel.

Jaan

Café De Bakker (harmoniezaal De Scheldezonnen) krijgt grote faam in de omgeving. Als Adam in 1954 overlijdt, houdt Jaan het café moeiteloos overeind, mede geholpen door haar kinderen Ida, Jan en Leon.

Maar Jan overlijdt al in 1968 op 36-jarige leeftijd.

Ida, moeder Jaan en Leon achter de tap. →

Dochter Ida Verschuuren (1928-2006) neemt de teugels in handen, met haar tweede echtgenoot Henk Stigter (1937-1983). De Bakker wordt een bar-disco, een pleisterplaats en uitgaansgelegenheid voor de jeugd.

Later wordt de naam 'De Bakker' omgetoerd in The Rainbow als Leo en Jenny Kuijs er in 1986 hun intrek nemen. Uiteindelijk is het geheel in 2012 omgebouwd tot cafetaria: eerst 'Bij Jansen' en momenteel Kwalitaria.

CAFÉ IN DEN HANDEL

Eén deur verder in de Raadhuisstraat stond café In den Handel, later in de geschiedenis beter bekend als De Cozze.

En de geschiedenis hiervan begint rond 1850 als er een nieuw schoolgebouw verrijst voor zowel jongens als meisjes. De school blijft er een halve eeuw staan, totdat er in 1905 een nieuwe school aan de Nieuweweg wordt gebouwd. De gemeente verkoopt het oude schoolgebouw aan Petrus Koekhoven, die het gedeeltelijk sloopt en er een huis van maakt. Petrus verkoopt het pand in 1917 aan de boterfabrikant Frans Stokman uit Oudenbosch. Een paar jaren wordt het gebruikt als melk/boterfabriek. Maar de concurrentie is moordend, dus de fabriek wordt gesloten.

We hebben nog steeds geen spoor van een café. Maar dat komt nu. Jacobus 'Jack' Michielsens (1881-1962) en Anna van Loon (1886-1959) hebben eerst een café gehad op de Huijbergseweg (zie aflevering 7).

Zij worden de nieuwe eigenaren van het eerdergenoemde schoolpand aan de Raadhuisstraat, openen er een café en nemen de naam In Den Handel mee van hun café aan de Huijbergseweg.

Jack (De Cozze)

Anna

Jack wordt in de volksmond De Cozze genoemd om hem te kunnen onderscheiden van al die andere Michielsens, die een café hebben in Hoogerheide. Hij is een koopman en begint een handel in aardappelen. Anna bedient de klanten in het 30 m² grote café, dat een flinke klantenkring opbouwt.

Het typisch plaatje tegenover het gemeentehuis. De vooruitstekende harmoniezaal (De Bakker) en daarnaast het fraaie In Den Handel (midden)

Dolfke Waelput van Het Wapen van Zeeland en Jack de Cozze hadden een zeer beproefde methode om goedkoop te drinken. De overbuurmannen hadden ieder 1 dubbeltje op zak. Eerst ging Dolfke naar café de Cozze en dronk daar voor 1 dubbeltje 2 borreltjes. Dan ging hij weer naar huis en kwam de Cozze naar de overkant. Hij dronk van het juist ontvangen dubbeltje ook 2 borreltjes. Zo konden ze dat uren volhouden.....over goedkoop zat zijn gesproken.

← De Cozze zit al te wachten op zijn maat.

Zeker als dochter Cornelia 'Cor' (1920-2006) steeds meer in het café hulp komt bieden.

Maar ook hier speelt de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol. Eind 1944 wordt het pand vernield en er moet worden herbouwd. Dochter Cor trouwt in 1947 met de houthandelaar Petrus Franciscus 'Frans' Cleiren (1919-1961) en ze nemen in 1951 In Den Handel over van haar ouders. Zo blijft het in de familie en ook de naam de Cozze blijft bekend.

Cor (midden) en Frans (rechts) in hun eigen In Den Handel.

Want als hun dochter Nettie (geb. 1948) trouwt met Kees van den Berg (1933-2014), krijgt ook Kees de naam..... 'van de Cozze' mee!

Het café kent grote hoogtijdagen, wordt drukbekant en heeft een hele schare trouwe gasten, die nog steeds rouwen om het einde van In Den Handel, op de plaats waar nu de Zonnestudio is gevestigd.

Moeder Cor en dochter Nettie achter de tap.

Café In den Handel aan de Raadhuisstraat, tegenwoordig, met een heel ander uiterlijk: Zonnestudio Zonland.

CAFÉ SJEF STUIJTS

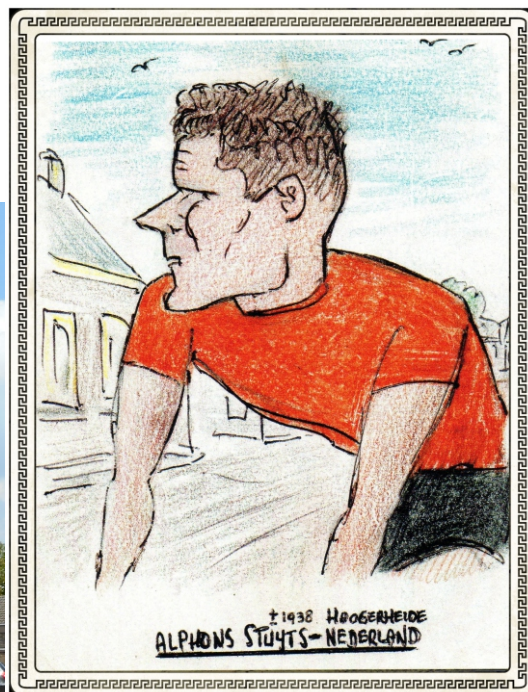

We gaan weer één huis verder en op de hoek met de Binnenweg stond het café van Sjeff Stuijts.

Drie cafés op een rij, van vlnr: met uithangbord café De Bakker, het witgepleisterde pand van De Cozze en daarnaast café Sjeff Stuijts.

Er staat al een huisje als Josephus 'Sjeff' Stuijts (1870-1948) dit in 1907 koopt van zijn buurman Petrus Koekhoven. Ze breken het af en samen met zijn vrouw Maria Princen (1882-1965) bouwt Sjeff een nieuw huis met daarin een café. Sjeff is kleermaker en nu dus ook café-uitbater. Het café krijgt geen specifieke naam, iedereen noemt het gewoon café Sjeff Stuijts. Sjeff is een goede muzikant en heeft een paar zonen, die rap op de fiets zijn. Het café kent een lange geschiedenis van ruim 40 jaar met maar één eigenaar. Van deze geschiedenis is echter nauwelijks wat bekend. Alleen dat het een vrij rustig café is, dat alle moeilijkheden - crisisjaren en twee wereldoorlogen - heeft overwonnen.

In 1948 overlijdt Sjeff en omdat Maria ook al 66 jaar is, sluit ze het café. Zoon Alphons 'Fons' (1909-1980) de zoon die de meest begenadigde wielrenner is, wordt zelfs prof. Hij komt in het pand te wonen met Cornelia 'Cor' Matthijssen (1914-2002). Fons werkt eerst bij de boer, wat later in de wegenbouw en naderhand begint hij in het pand een viswinkel.

Marcel Moors maakte deze tekening van Fons Stuijts.

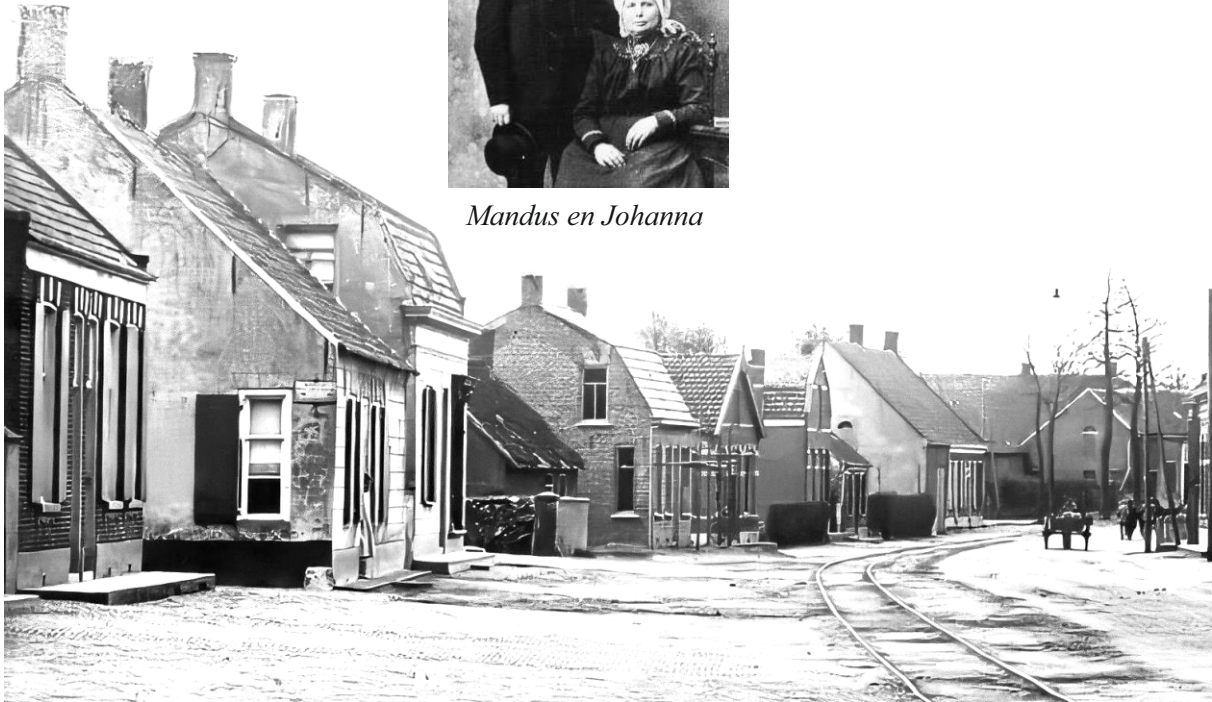
Uiteindelijk komt het pand bij dochter Nettie Stuijts, die na nieuwbouw hier Bouby's en een Bonbonnerie uitbaat.

CAFÉ IN DEN WIJNGAARD

Naast café Sjef Stuijts, maar aan de andere hoek van de Binnenweg, stond café In den Wijngaard.

Mandus en Johanna

In het eerste pand links was café Sjef Stuijts. Dan volgt een (smalle) Binnenweg en het tweede pand links is café In den Wijngaard.

Petrus 'Peer' Lameir (1816-1893) en zijn tweede vrouw Susanna Cleeren (1817-1879) wonen al vanaf 1856 in het huis op deze plek. Peer is een kuiper en winkelier. Zoon Cornelius Aman-dus 'Mandus' (1860-1934) treedt in vaders voetsporen en wordt ook kuiper. In 1889 gaat hij werken bij de peekoffiefabriek 'Het Roode Anker' te Ossendrecht. Hij ontmoet Johanna Smout (1867-1953) en trouwt met haar in 1893. Ze trekken in bij vader Peer. Die overlijdt één maand later.

Mandus en Johanna nemen in hun pand een piepklein cafeetje op van 12 m² en noemen het In den Wijngaard. De vraag is natuurlijk of je dat rendabel kunt krijgen. Mandus is intussen op de fabriek al opgeklommen van kuiper tot boekhouder, dus In den Wijngaard is echt steeds meer bijzaak. In 1911 blijkt het café niet langer vol te houden, zonder dat er geld bij moet. Ze sluiten voorgoed de deuren van In den Wijngaard.

Mandus en Johanna blijven er wel wonen; Mandus overlijdt in 1934. In 1945 wordt het pand door de oorlog vernield. Drie jaar later verkoopt Johanna de grond aan manufacturer Jac Daalmans. Er komt een mooi nieuw pand op. Na verschillende verbouwin-gen in de loop van de tijd, komt uiteindelijk dochter Ans in de mo-dewinkel, Ze zwaait er nog steeds de scepter.

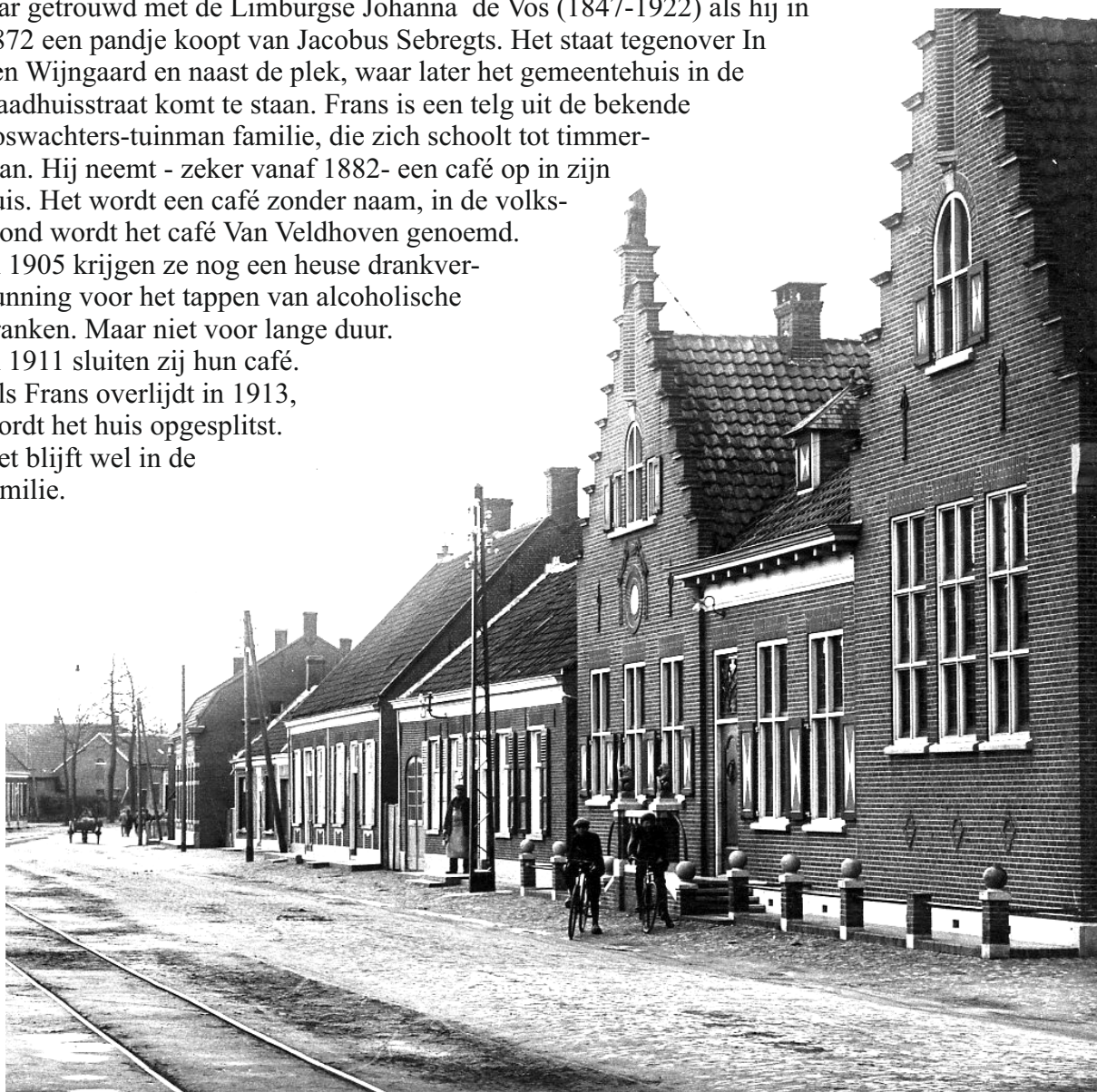
De welbekende modewinkel Daalmans, Raadhuisstraat 75.

CAFÉ VAN VELDHOVEN

We steken de weg nog één keer over, voor het laatste café van deze aflevering, en komen uit bij café Van Veldhoven.

De geschiedenis hiervan is snel verteld. Franciscus 'Frans' van Veldhoven (1839-1913) is drie jaar getrouwd met de Limburgse Johanna de Vos (1847-1922) als hij in 1872 een pandje koopt van Jacobus Sebregts. Het staat tegenover In den Wijngaard en naast de plek, waar later het gemeentehuis in de Raadhuisstraat komt te staan. Frans is een telg uit de bekende boswachters-tuinman familie, die zich schoolt tot timmerman. Hij neemt - zeker vanaf 1882- een café op in zijn huis. Het wordt een café zonder naam, in de volksmond wordt het café Van Veldhoven genoemd. In 1905 krijgen ze nog een heuse drankvergunning voor het tappen van alcoholische dranken. Maar niet voor lange duur. In 1911 sluiten zij hun café. Als Frans overlijdt in 1913, wordt het huis opgesplitst. Het blijft wel in de familie.

Naast het bijzonder fraaie gemeentehuis stond eerder café Van Veldhoven. Later, rond de tijd van deze foto, waren er een schoenmakerij en een schildersbedrijf gevestigd. Velen kennen het nog als de schoenenwinkel van Cor van Veldhoven.

Aan de kant, waarnaast enige jaren later het gemeentehuis verschijnt, komt zoon Alphons 'Fons' te wonen, die schoenmaker is. Later komt dat weer in handen van zijn dochter Cornelia 'Cor' van Veldhoven, die lange tijd een schoenwinkel drijft. In het andere deel van het huis komt in 1913 zoon Cornelis 'Kees' te wonen, die een schildersbedrijf heeft. In 1939 gaat dit pand over naar het gezin Giedus Pals-Marcus. Samen met het fraaie gemeentehuis zijn deze panden in 2008 verdwenen om plaats te maken voor nieuwbouw. ♣

Ken d'oew diejelekt
Kende gij de betjeekenies van de schuin gedrukte woorde?

De *dwood* van Foose

door Jan Luysterburg

Foos lwoopt al teege de **neegeteg**, mar toch gao t-ie nog iedere **sweekse** dag nor z'n volkstöntje. Z'n laandje noemt-ie 't zellef.

Zoow **wook** deeze **morreget**. Mientje, waor t-ie al **bekaast** zesteg jaor meeje getrouwd ies, zeg teege n'm: 'Breng d'n **moltje petaate** meeje vur vanaoved.'

'Da's goed', zeg Foos, 'want ze zen **zjuust bekwaom**.' En ij vertrekt.

Op z'n laandje zie t-ie 'n paor **pèèle vuil** staon tussen z'n **aarte** en daarom beslöt-ie om die jist mar te gaon **wieje**.

Swees a t-ie daor meeje **bizzeg** ies, kreg t-ie injees 'n **attak**. IJ val dwood tuusse z'n aarte.

Nor de begraofenies komme de buure 's **luije** bij Mientjes wat 'r nouw persies gebeurd ies.

'IJ moes van mèen 'n moltje petaate meejbrenge', zeg Mientje. 'Mar ij kwaam mar nie tuis.'

'Waorde nie ongeruust dan?', vraog te buuvrouw.

'Netuurlek', zeg Mientje, 'want 't wier **wooge** tèed da'k m'n eete gieng kooke, mar iek oj gien petaate.'

'En wa d'edde toen gedaon?'

'Toen zen iek ien de kelder gaon kèèke of daor **swèèle** nog petaate **looge**. Mar 't was **ammel** op.'

'En toen?'

'Toen kwaame ze me vertelle da ze Foose gevonne n'**ojje** op z'n laandje.'

'Ooh, wa d'aareg! En wa d'edde toen gedaon?'

'Toen zen iek op 't dörp mar 'ne zak friet gaon aole.'

1. Dwood	9. zjuust	17. attak
2. neegeteg	10. bekwaom	18. luije
3. sweekse	11. pèèle	19. wooge
4. wook	12. vuil	20. swèèle
5. morreget	13. aarte	21. looge
6. bekaast	14. wieje	22. ammel
7. moltje	15. swees	23. ojje
8. petaate	16. bizzeg	

Oplossing hieronder:

1. dood 2. negentig 3. doordeweekse 4. ook 5. morgen 6. bijna 7. maaltje 8. aardappels 9. net 10. goed genoeg om geooogst te worden 11. sprieten 12. onkruid 13. erwten 14. wieden 15. terwijl 16. bezig 17. hartaanval 18. nieuwsgierig informeren 19. hoog 20. soms, misschien 21. lagen 22. allemaal 23. hadden.

Ik zie, ik zie wat jij niet ziet...

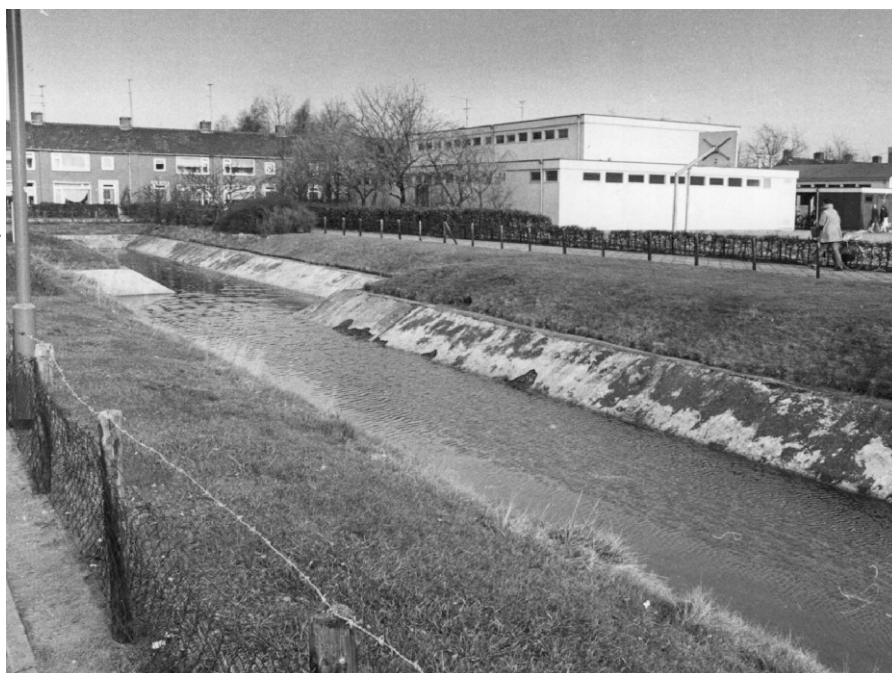
door Ad van Loenhout

Inmiddels woon ik ruim veertig jaar in Hoogerheide en heb er heel wat kilometers gelopen. De eerste jaren achter de kinderwagen, netjes over het trottoir en meestal in de bebouwde kom. Toen de kinderen ouder werden verlegden we de grenzen en gingen het buitengebied verkennen. Onze kleine mensjes kregen geen genoeg van alles wat daar te ontdekken was. Ik koester de herinnering aan die zomerdag toen grote zus en kleine broer op het talud van de Schenkeldijk klaprozen aan het plukken waren. Onze kinderen wonen al jaren elders en lopen daar hun kilometers. De een in de Biesbos en de ander in het Markiezaat. Wij wandelen nog steeds hier, op de Brabantse Wal.

Ik ga nu vertellen over zo'n wandelingetje dat we lang geleden ook met de kinderen maakten. Een klein rondje in Hoogerheide; in een omgeving waar inmiddels veel is veranderd. Ik neem je mee naar de jaren tachtig van de vorige eeuw. De wijk De Hoef bestond nog niet en Van Ostaayland was nog geen straatnaam, maar een herinnering aan het akkerland waar de familie Van Ostaay, nog véél langer geleden, op boerde.

Ik woon vlak bij het Sint Lucasplein en daar begin ik dit verhaaltje. Al vele jaren is het plein vierkant en saai met aan twee kanten een handvol eikenbomen. Voor het overige is het een bergplaats voor het dierbare blik waar groen alleen kan bestaan in de voegen tussen de stenen. Vroeger, toen de huishoudschool nog bestond lag aan weerskanten van het Sint Lucasplein een vijver. Weliswaar van beton en strak van vorm maar het oogde vriendelijker. Rondom de ene vijver stonden veel bosjes waarin vogels vrolijk kwetterden en in de andere woonden een paar eenden die door kinderen vaak gevoerd werden. Het was ook in die tijd dat één keer in de week het hele plein vol

stond met marktkramen; dat er een heuse sigarettenwinkel bestond waar kinderen zich buiten vergaapten aan de etalage vol genotmiddelen en zich binnen verdrongen voor de diepvries gevuld met ijsjes; en dat leraars op het schoolplein konden roken zonder *gecanceled* te worden, zoals dat tegenwoordig heet. Op de gevel van de sigarettenwinkel stond de naam *Het Klein Bergske*. In Tijding 2006-1 schreef Eugène Jansen over de herkomst van die naam: een boerderij die in het begin van de negentiende eeuw in aktes werd aangeduid met de naam *Kleyn Bergen op Zoom* en in de Raadhuisstraat stond ter hoogte van de tegenwoordige Flemingstraat.

De huishoudschool aan het St. Lucasplein met de 'kanaal'vijver.

Ik ga de andere kant op, naar de Griblingstraat. Het is een kort straatje waar niemand woont. De naamgever Jan Gribling (1876-1934) was huisarts in Oudenbosch; hij richtte in 1916 de *Stichting Wit-Gele Kruis Noord-Brabant* op en de eerste lokale afdeling was in zijn woonplaats. Woensdrecht volgde in 1918. De kruisverenigingen werden opgericht nadat de Rijksoverheid in 1875 de gemeentebesturen verplichtingen had opgelegd om de volksgezondheid te bewaken. De kleuren wit en geel stonden symbool voor de rooms-katholieke grondslag en de verbondenheid met *Het Vaticaan*. Kees Rennen, lid van de heemkundekring en contactpersoon documentatie, was een aantal jaren voorzitter van de afdeling Hoogerheide en van hem kreeg ik deze informatie. Kees vertelde dat de verdienste van Gribling op het straatnaambord staat vermeld. Hoewel ik al honderden keren door het straatje was gelopen had ik dát nog nooit gezien. Ik denk dat ik niet de enige ben, want het bord zit goed verstopt achter een van de leilinden. Het is eigenlijk best jammer dat er niemand in de Griblingstraat woont. De naam zal nooit als adres op een brief of kaart de wereld overgaan en de nieuwsgierigheid van postbode of geadresseerde prikkelen. De verdienste van Gribling was tot nu toe alleen bekend bij ingewijden en de enkele passant die het straatnaambord toevallig zag. En vanaf nu ook bij jullie ☺.

In mijn onmiddellijke woonomgeving was de sloop van de huishoudschool Jeanne d'Arc en Edward Jenner mavo en de daaropvolgende bouw in 1993 van het appartementencomplex Lucashof de meest opvallende verandering.

Nog groter en ingrijpender zijn de veranderingen iets verderop, in de Raadhuisstraat.

Maar ik ga de andere kant op en neem je mee naar de omgeving van de wijk De Hoef. De bouw daarvan was ook groots en ingrijpend. In het boekje *De Hoef in verklaringen en vertellingen* heeft Jan van Elzakker de geschiedenis van het gebied en de mensen die er woonden beschreven en de nieuwe bewoners kregen het boekje van de gemeente cadeau. Daar ben ik wel een beetje jaloers op. De mensen die in de *Gemeente* wonen, of in een van de andere straten, kennen de oorsprong van de straatnaam en weten wie er woonden en werkten op de plekken waar nu hun tuinhuisen en veranda's het aanzien bepalen. Ik heb je al eerder verteld over mijn hang naar vroeger tijden – herkenbaar? je leest immers de *Tijding*! – en daarom laat ik de nieuwbouwwijk verder voor wat het is.

Ik loop een eindje over de Duinstraat en ga linksaf de Nijverheidsstraat in. Die straatnaam is te danken aan de bedrijfjes die na de oorlog de gebouwen van de voormalige Garage-West in gebruik namen. Het woord nijverheid verwijst van oorsprong veelal naar de ambachtelijke nijverheid en thuisarbeid maar raakt gaandeweg in de vergetelheid. Het enige wat hier nog enigszins herinnert aan de tijd dat wij er met de kinderen wandelden is de bestrating. Het zijn niet de originele kasseien maar hedendaagse vervangers die de passage wat makkelijker maken. Originele kasseien zijn in onze gemeente nog maar op een paar plaatsen te vinden: een kort stukje in de Vijdpolder en een in de Zandstraat, een langer stuk in de Bossestraat, en het langste stuk is de Hogerwaardpolder. Leerlingen van het wielercollege Zuidwesthoek kunnen hun krachten beproeven op een nieuw aangelegd gedeelte nabij de Bremweg. Op internet is zelfs een kaart te vinden met alle bekende kasseienwegen in Nederland en België.

De wandeling met de kinderen over de Nijverheidsstraat nam altijd de nodige tijd in beslag. Er was ook zoveel te zien. De koeien van Van der Poel, de vrolijk kwetterende vogels die boven bomen en struiken door de lucht buitelden en de restanten van de carnavalswagens die op het terrein van

Garage-West stonden te verpieteren. De foto hieronder maakt de herinneringen aan die tijd bijna tastbaar. Terwijl de kinderen van links naar rechts heen en weer drenkten lette ik op het verkeer. Druk was het niet want de nijverheid in de gebouwen van Garage-West was nog maar minimaal. Het verkeer beperkte zich tot een enkele fietser die op weg was naar het Zandfort. Ik loop ook die kant op en waar de Nijverheidsstraat rechtsaf buigt om verderop aan te sluiten op de Wouwbaan loop ik over de onverharde weg rechtdoor, richting Kooisloot. Jan van Elzakker vertelt in zijn boek dat deze weg in vroeger tijd werd aangeduid met het toponiem *Naar ondere* en leidde naar *Den Loop*, de oude naam voor de Kooisloot. In het glooiende weiland links van mij, waar ooit *Het Vogelven* lag, staat een rijtje knotwilgen langs een ondiepe geul. Die wilgen zijn de échte tastbare herinnering aan de wandeling van vroeger tijd. Jarenlang stonden ze in de oostelijke berm van de Nijverheidsstraat. Stoere knoestige bomen die bij het landschap hoorden, net zoals de kerktoren van Hoogerheide die ver weg boven de daken zichtbaar was. Dat alles is niet meer. De landelijke idylle van de Nijverheidsstraat en *Den Duijn* maakte plaats voor woningbouw.

Gelukkig werd de keus gemaakt om de knotwilgen te bewaren en te verplaatsen naar het weiland. Daar staan ze ook al weer een aantal jaren en als de weilandsloot zich in de natte jaargetijden vult met water maken de wilgen het een écht Hollands plaatje. Daarover zo dadelijk meer. Ik loop verder en waar de weg naar links buigt en dood loopt in de tuin van de familie Jans, volg ik het smalle pad dat rechts om de tuin leidt. Enkele tientallen meters verder kom ik bij de Kooisloot en een paar meter naar links is *het watervalletje*; de naam die onze kinderen gaven aan de plek waar een ondiep slootje, een afwatering van de Wipstraat, eindigt in de Kooisloot. Alleen als het wat langer geregend heeft is hier nog 'vallend' water te zien. Meestal is het slootje kurkdroog maar voor ons houdt het plekje die naam. Hier verdwijnt de Kooisloot ondergronds.

Toen ik aan dit verhaal begon moest ik mijn kennis over de omgeving van De Hoef nodig opfrissen, want die was diep weggezakt. Ik heb er wat oude documenten op nageslagen en daarom kan ik je vertellen dat ik door 'gemengd landelijk gebied loop met een hoge tot gemiddelde verwachtingswaarde'.

Nijverheidsstraat nog met kasseien.

Mooie beleidstaal waarmee volgens mij wordt bedoeld dat je wandelt in het overgangsgedebied tussen de bebouwde kom en het buitengebied. Omdat het vliegveld vlakbij is hebben ze er ook de indrukwekkende benaming 'obstakelbeheersgebied' aan gegeven. Voor wat het waard is!

Het is leuker om de omgeving te bekijken met de informatie uit het boekje van Jan in het achterhoofd. Die gaat leven als je weet wat de betekenis is van de verschillende straatnamen; en ook dat deze omgeving een leefgebied is voor amfibieën zoals de beschermde vinpootsalamander. Ik heb ze er nog nooit gezien. Dat komt omdat ik veel nieuwsgieriger ben naar het landschap en historie dan naar flora en fauna. Ik zie andere dingen.

Als ik het watervalletje achter mij heb gelaten ga ik een klein eindje verder, op de plek waar de Kooislout weer te voorschijn komt, linksaf. Een aantal jaren geleden is daar een wandelpad aangelegd richting 't Groot bos.

Links ligt het weiland met de knotwilgen waar ik al over vertelde. Rechts ligt een talud wat afloopt naar de ongeveer anderhalve meter lager gelegen Kooislout. Het landschap is hier hersteld naar de oude situatie en de Kooislout heeft ruimte gekregen. In natte jaargetijden kan het water onbelemmerd het talud overstromen en ontstaat voor de amfibieën een perfecte biotoop. Het is een mooi landschap, klein maar fijn! Vanaf het moment dat die dubbele rij knotwilgen werd geplant zie ik hier de over-

eenkomst met een schilderij van Ferdinand Hart-Nibbrig (1866-1915). Hij schilderde *De weg naar het kerkhof* in 1893 in Hillegom. Een oude arbeider die met afgezakte schouders, stramme benen en gebogen hoofd zijn weg zoekt over een smal zandpad met aan weerszijden een rij jonge geknotte wilgen. De pas geknotte wilgen duiden erop dat het vroeg in het voorjaar is. De zon schijnt en de hemel is gevuld met schapenwolkjes. De titel die Hart-Nibbrig aan dit schilderij gaf lijkt erop te wijzen dat hij de cyclus van het leven heeft willen verbeelden. In de literatuur is daar niets over te vinden maar de beeldelementen spreken boekdelen. De houding van de oude arbeider laat vermoeidheid en gebrek aan levenslust zien. Zijn hoofd is gebogen en zijn gezichtsuitdrukking is droevig en neerslachtig. De omgeving is daarentegen zonnig en vol kleur en de wilgenbomen staan op het punt van uitlopen. Een nieuwe cyclus van leven. De meest in het oog springende overeenkomsten tussen mijn foto en het schilderij zijn het smalle zandpad en de rij geknotte wilgen. De kans dat je in onze tijd op dit pad een oude en vermoeide arbeider tegenkomt is nihil. Honderd of meer jaren geleden zou dat anders geweest zijn. Dan zou je hier zeker aan het eind van de dag een arbeider hebben kunnen zien die de hele dag had geploeterd in *De Wildert* en vermoeid onderweg was naar zijn huisje ergens in het dorp. Zie jij wat ik zie?

Op mijn foto (vorige pagina) is de Kooisloot niet te zien omdat het dubbele rijtje knotwilgen voor de vergelijking het belangrijkste beeldelement was. Om het stukje landschap volledig tot zijn recht te laten komen voeg ik een foto bij (hierbo-

ven) die ik in januari 2023 maakte nadat het langere tijd flink geregend had. De Kooisloot stond aardig vol en het talud was kletsnat. Een stukje natuur wat mooier zal worden naarmate de knotwilgen ouder worden.

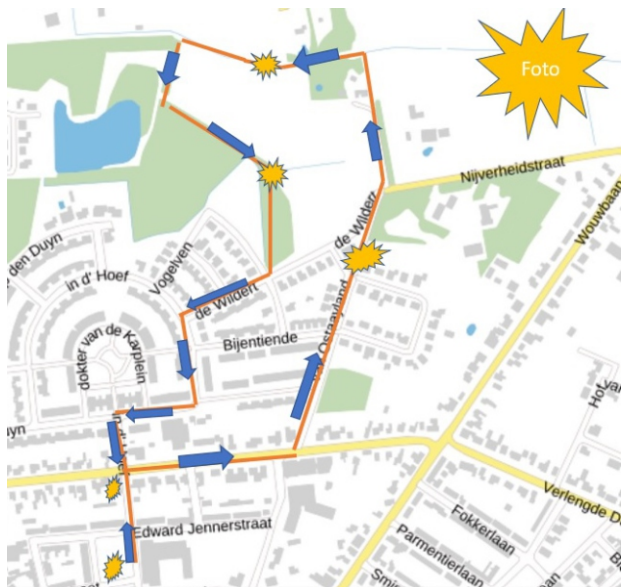

De weg naar het kerkhof
(Ferdinand Hart-Nibbrig 1893)

← Pad langs de Kooisloot
(foto Ad van Loenhout 2021)

Ik wandel verder richting 't Groot bos. In het boekje van Jan wordt verteld dat dit bos in vroeger tijd voor oudere kinderen een waar eldorado was. Urenlang vermaakten ze zich met bomen klimmen en hutten bouwen. Herkenbaar, hoewel ik mijn jonge jaren een kleine honderd kilometer oostelijker heb doorgebracht. De Zwarte pad¹, de Gruytersbossen en de omgeving van de IJzeren Man in Vught waren mijn eldorado. Samen met vriend Bert vermaakte ik me met dezelfde bezigheden. Tijdverdrijf voor kinderen van alle plaatsen en alle tijden. Hoewel je tegenwoordig niet veel kinderen meer in bomen ziet klimmen of hutten ziet bouwen. Kinderspel lijkt heden ten dage vooral door de computer te worden bepaald.

1. De officiële naam is Jagerboschlaan.

Rechts van mij zoekt het water van de Kooisloot zijn weg richting de voormalige Agger, tegenwoordig wordt dat de 'kapitale uitwatering' genoemd. Iets voorbij de plek waar mijn wandelpad afbuigt naar links, richting *'t Groot bos*, maakt de Kooisloot een haakse bocht naar rechts en stroomt het water enkele tientallen meters tussen de tuinen van het Zandfort. Daar verdwijnt de sloot weer onder de grond om aan de andere kant van de Bunkerbaan bovengronds verder te gaan achterlangs de huizen aan de oude Antwerpsestraatweg.

Ik loop *'t Groot bos* in. Het pad slingert tussen de bomen richting *Vogelven*. Onderweg is het wel opletten omdat veel boomwortels – letterlijk – op je pad komen en je een greppel moet passeren over een paar boomstammen die naast elkaar gelegd zijn. Die liggen er al een tijdje; er vallen steeds meer gaten in en als het geregend heeft zijn de kale stammen ook nog eens spekglad. Het past wel in deze omgeving. Je loopt immers in het laatste restant van *De Wildert*.

Mijn wandelingetje heeft me aan de andere kant van het weiland gebracht waar zich een oud-Hollands tafereel ontvouwt. De weidesloot, waarin het grijs en blauw van de lucht wordt weerspiegeld, versmalt zich naar achteren waar de zon de omgeving verlicht en verwarmt; de Hereford runderen grazen onverstoord.

Het witte huis van Ank en Henk Jans, ooit gebouwd als arbeiderswoning, en de oude boerenschuur getuigen van vroeger tijd toen *De Wildert* steeds verder werd teruggedrongen.

Henk informeerde mij over een bijzonder stukje geschiedenis van *'t Groot Bos*. Lang geleden had iemand hem verteld dat in het bos ten tijde van de Watersnoodramp zand was afgegraven om zakken mee te vullen die nodig waren voor nooddijken in de overstroomde gebieden. Het gat waar het zand werd weggegraven is nog steeds goed te zien. Ongeveer anderhalve meter diep en enkele tientallen meters in doorsnee. De natuur heeft het in de voorbije zeventig jaar weer helemaal in bezit genomen. Het stukje bos ziet eruit alsof *De Wildert* hier nooit verstoord werd.

Over mijn foto en het schilderij van Willem Roelofs (1822-1897) zou ik nog een bladzijde vol kunnen schrijven. Ik beperk me tot de informatie dat Roelofs was opgeleid in de traditie van de romantische schilderkunst. Onder invloed van de Franse schilders uit de *School van Barbizon*, kwam hij tot het inzicht dat polderlandschappen hun eigen schoonheid hebben en dat niet alleen heuvelachtige Rijnlandschappen en bosgezichten met eeuwenoude eiken zich lenen voor de kunst. Vanaf 1856 trok Roelofs erop uit om in het Hollandse polderen weidelandschap *de adem der natuur* vast te leggen in talloze snelle olieverfstudies. Ik heb mijn foto dezelfde titel gegeven als zijn schilderij. De overeenkomsten springen eruit: koeien, wilgen en water!

De wandeling die ik maakte doet me denken aan de woorden: *Nederland, weer mooi; op weg naar een natuurlijk en idyllisch landschap*. De uitdrukking is honderd procent van toepassing op het gemengd landelijk gebied waar ik je deze keer mee naar toe heb genomen. De regel staat cursief omdat het ook de titel is van een boek dat in 2005 door de ANWB werd uitgegeven. Daarin wordt de schoonheid van het oorspronkelijke Nederlandse landschap beschreven. En ook wordt er in beschreven hoe een landschap in onze moderne tijd, met respect voor de geschiedenis, weer mooi kan worden. In *De Hoef*, de wandeling rondom het voormalige *Vogelven* en door *'t Groot bos* is dat gelukt!

Zie jij wat ik zie?

Hollands landschap met koeien (Willem Roelofs 1860)

Hollands landschap met koeien (foto Ad van Loenhout 2023)

Bronnen:

- De Hoef, in verklaringen en vertellingen 2007 Jan van Elzaker;
- Tijding 2003-1; Tijding 2006-1; Tijding 2010-1;
- Ferdinand Hart-Nibbrig 1866-1955 Dominique Colen;
- Willem Roelofs (1822 – 1897) De adem der natuur, diverse auteurs.

<https://joostfietst.com/kasseien-in-nederland>

Het Wit-Gele Kruis in Hoogerheide

'Roomsche-Katholieke Vereeniging voor Volksgezondheid en Ziekenverpleging'

In het voorgaande artikel noemde ik op pagina 22 de Gribblingstraat en daarmee de oprichter van het Wit-Gele Kruis in Brabant. De redactie vroeg me om aanvullende informatie over het Wit-Gele Kruis hier. Dus ging ik op zoek en zag dat in de dubbeltijding 1993-3/200-1 Ad van Veldhoven al over de eerste jaren van die organisatie had geschreven. Bij Kees Rennen, die de laatste voorzitter van de afdeling Hoogerheide-Woensdrecht was, kon ik terecht voor gegevens over de laatste jaren.

Toen in 1918 in Hoogerheide de lokale afdeling werd opgericht zijn de statuten gepubliceerd in de Staatscourant. Een paar artikelen daaruit staan hiernaast op pagina 29. De bepaling in artikel 7 benadrukte de katholieke grondslag van de vereniging. Een door de bisschop benoemde adviseur kon besluiten tegenhouden, tot Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid (Z.D.H) het voorgenomen besluit had goedgekeurd.

Enkele jaren geleden werd het voormalige Wit-Gele Kruisgebouw in de Heistraat in Hoogerheide gesloopt. In een paar uur tijd verdween de laatste tastbare herinnering aan de vereniging definitief uit het straatbeeld en kwam een einde aan een tijdperk dat was begonnen toen de Zusters van JMJ vanuit hun Mariahuis aan de Huijbergseweg dagelijks op pad gingen. Later, toen er steeds meer werkzaamheden bij kwamen en wijkzusters het overnamen van de religieuzen ontstond de behoefte aan een eigen gebouw.

Daarvoor werd in 1957 onder de leden een grote actie gehouden. Velen gaven gehoor aan het verzoek om bij te dragen en er werd royaal gedoneerd. Dankzij deze bijdragen, een provinciale subsidie en een lening van de Rabobank kon met de bouw worden gestart. In 1959 werd het eigen wijkgebouw aan de Heistraat in gebruik genomen en dat zou duren tot 2004.

Aan het werk van het Wit-Gele Kruis kwam een einde toen eind jaren tachtig van de vorige eeuw alle medische aspecten van het verenigingswerk werden ondergebracht in de AWBZ¹. De wijkverpleegkundigen werden aangesteld bij de Thuiszorg West-Brabant en de wijkgebouwen werden overgedragen aan het Kruiswerk West-Brabant. Vanaf dat moment kwam een einde aan het werk van de lokale Kruisverenigingen en sindsdien leiden die een slapend bestaan.

De financiële middelen die nog beschikbaar zijn komen ten goede aan inwoners van het oude werkgebied voor activiteiten die passen in de doelstelling van het Wit-Gele Kruis. Als het geld op is zal de vereniging worden opgeheven.

De foto is uit de tijd dat het gebouw nog in gebruik was.

Het voormalige Wit-Gele Kruisgebouw in de Heistraat, Hoogerheide.

1. Het toeval wil dat de leilinden, die het straatnaambord lange tijd aan het oog onttrokken, recent werden gerooid. De naam Gribbling en zijn verdienste voor de gezondheidszorg in de provincie Noord-Brabant zijn weer zichtbaar voor iedereen.

2. Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten: een verzekering voor niet individueel verzekerbare ziektekostenrisico's. In 2015 werd de AWBZ vervangen door de Wet Langdurige Zorg.

Ziekenverpleging, gevestigd te Hoogerheide, gemeente Woensdrecht, provincie Noordbrabant.

Oprichting.

Art. 1. Te Hoogerheide (N.Br.) is opgericht de vereeniging: „Het Wit-Gele Kruis”. Roomsche-Katholieke Vereeniging voor Volksgezondheid en Ziekenverpleging.

Haar werkkring strekt zich uit over de gemeente Woensdrecht. Het staat het bestuur vrij dien werkkring uit te breiden tot de aan de gemeente Woensdrecht grenzende gemeenten.

Zij is aangegaan voor den tijd van 29 jaren en 1 maand, gerekend van den dag harer oprichting, zijnde 25 November 1917.

Het boekjaar loopt van 1 Januari tot 31 December.

Doel.

Art. 2. Het doel der vereeniging omvat:

- a. de bevordering der algemeene gezondheid;
- b. de verpleging van zieken in 't algemeen;
- c. de bestrijding der tuberculose als volksziekte;
- d. de verpleging van kraamvrouwen;
- e. de bescherming van zuigelingen.

Bestuur.

Art. 6. Het bestuur bestaat uit 5 of meer leden, gekozen door de algemeene vergadering.

De wijze van verkiezing en aftreding en alles wat voor de goede uitvoering der statuten noodig wordt geacht, zal geregeld worden bij huishoudelijk reglement, waarin geen bepalingen mogen voorkomen strijdig met deze statuten.

De voorzitter en de secretaris of hunne plaatsvervangers vertegenwoordigen de vereeniging en onderteekenen de officieele stukken; zij maken met den penningmeester te zamen uit het dagelijksch bestuur der vereeniging.

Art. 7. Het bestuur wordt ter zijde gestaan door een geestelijken adviseur, te benoemen door Z.D.H. den bisschop van Breda.

Op alle vergaderingen moet hij uitgenoodigd worden.

Hij heeft het recht om alle besluiten te schorsen totdat de goedkeuring van Z.D.H. is ontvangen.

Geldmiddelen.

Art. 8. De geldmiddelen der vereeniging bestaan uit:

- a. contributiën;
- b. subsidiën;
- c. schenkingen;
- d. erfenissen en legaten.

De financieele administratie wordt gescheiden in twee afdelingen:

- a. eene voor inkomsten en uitgaven ter bestrijding der tuberculose als volksziekte, en
- b. eene voor de overige inkomsten en uitgaven der vereeniging.

MIJN HERINNERING AAN DE LAATSTE JAREN VAN ZELFSTANDIG OSSENDRECHT –

DEEL 2

door John van Dooren

DE VOOR MIJ ZO BEWOGEN JAREN 70

Voor mij persoonlijk zijn tot nu toe de jaren zeventig de meest bewogen jaren van mijn leven geweest. Na de LTS volgde ik een opleiding op de Uitgebreide Technische School (nu MTS) Antonie Keldermans Bergen op Zoom - tot ontwerper pijpleidingconstructies m.b.t. chemie en petrochemische fabrieken. Eind jaren zestig had ik een goede baan gevonden als tekenaar bij het in Amsterdam gevestigde ingenieursbureau Comprimo.

Het ontwerpen van pijpleidingen voor met name chemische en petrochemische bedrijven werd mij bijgebracht. Deze opleiding volgde ik op het hoofdkantoor in Amsterdam waar ik dagelijks op en neer met de auto naar toe reed. Na een jaar werd ik uitgezonden voor een project bij BASF Antwerpen, vlak bij huis dus en dat kwam mij natuurlijk goed uit.

Mijn werkgever had in 1970 een kantoor geopend in Antwerpen waar ik naar overgeschreven werd; vanaf die tijd kwam ik in Belgische loondienst.

In datzelfde jaar 1970 stapte ik met Angèle in het huwelijksbootje en betrokken wij een huurhuis in het straatje Vogelenzang vlakbij het Marktje. *Links-*

Lenny, zusje van de bruid en rechts Jolande, nichtje van de bruidegom.

Twee jaar later lieten wij een huis bouwen in de Lievevrouwestraat, ook in Ossendrecht.

In 1974 werd onze eerste dochter geboren. In 1976 kregen wij er nog een dochter bij en daarmee was ons gezin compleet.

Alles leek voor ons voorspoedig te verlopen totdat eind 1973 de oliecrisis kwam. De hierdoor ontstane economische terugval veroorzaakte dat veel bedrijven projecten moesten stilleggen of zelfs volledig afblazen. En ook mijn werk bij BASF kwam stil te liggen. Gelukkig was ik werkzaam bij een bedrijf dat wereldwijd projecten uitvoerde en zodoende volgde er voor mij gelukkig geen ontslag. Wel betekende dit dat ik verder van huis moest gaan werken. Omdat wij in 1974 ons eerste kindje kregen kon ik het met mijn werkgever regelen dat ik in ieder geval elke dag vanaf mijn huis op en neer naar mijn werk zou kunnen rijden. Dat deed ik enkele jaren achtereenvolgend naar o.a. Amsterdam, Den Haag, Vlaardingen en Gent. Het verst weg was voor mij de drie maanden dagelijks op en neer naar de kerncentrale in Thiange, elke dag zo'n 400 km!

DE OLIECRISIS IN 1973 / 1974 EN WONEN AAN DE GRENS:

Van 6 tot 25 oktober 1973 was Israël in oorlog met Syrië, Egypte en de Arabische Staten. Omdat ons land Israël steunde kregen we geen olie meer geleverd door Saoedi-Arabië. Door deze olieboycot moest zuinig omgesprongen worden met de schaarse benzine. Dus zou je moeten gaan tanken met benzinebonnen. Er kwamen autoloze zondagen voor alle mensen zonder ontheffing, zoals artsen, brandweer e.d. hadden. Op de autovrije wegen werd gewandeld, gefietst, gerolschaatst en door kinderen gespeeld. Onze Belgische burens kwamen nieuwsgierig kijken hoe dat eruitzag. Na de tiende autoloze zondag – 6 januari 1974 – werd het verbod opgeheven en de benzinebonnen waren niet meer nodig. In Ossendrecht zouden ze er geen kilometer minder om rijden, want dan tankte je toch even over de grens. Nog geregeld gebeurt dat als de benzine in Nederland duurder is dan in België. Wonen aan de grens is soms vanwege lagere prijzen in onze buurlanden zeer aantrekkelijk.

FANFARE “DE HOOP”- 1973 en 1974:

Het jaar 1973 is voor fanfare “De Hoop” een bijzonder succesvol jaar geworden. De fanfare was al trots dat zij in de afdeling “Uitmuntend” speelde maar dat zij in Delft, onder leiding van dirigent Walter Proost, dan ook nog Nederlands kampioen in deze klasse werd was en is wel heel bijzonder te noemen.

In 1974 bestond fanfare “De Hoop” honderd jaar en dit werd uiteraard groots gevierd: zondag 15 september werd een groot internationaal muziekfeest gehouden in een tent op het terrein van touringcarbedrijf Bolders, daar waar nu het Cichoreiplein is. Vanaf 14.00 uur namen er maar liefst negen bezoekende muziekkorpsen deel. Ik heb er overigens zelf maar drie zien optreden. Maar we hebben allemaal genoten.

Het muziekfeest werd afgesloten met een optreden van het “Jeugd Showorkest Fanfare De Hoop”, o.l.v. dirigent Gerard v.d. Poel.

Dit jaar bestaat muziekvereniging “De Hoop” 150 jaar, een jubileum dat naar ik vermoed zeker wel weer groots gevierd zal gaan worden.

VOETBALSEIZOEN 1974/75:

Ikzelf was in dat seizoen, als zes/zevenentwintigjarige, inmiddels linksback en herinner mij de laatste wedstrijd van dat seizoen als de dag van gisteren. Samen met v.v. Roosendaal stond O.D.I.O. aan de leiding in de 4e klasse G met nog één wedstrijd te spelen. Zondag 11 mei 1975 was

het zover. Wij hadden een thuiswedstrijd tegen RSV uit Rucphen, terwijl concurrent Roosendaal uitspeelde tegen Oudemolen. Op papier hadden wij de zwaarste tegenstander, maar..... we wónnen na een moeilijke wedstrijd toch met 4-1!

Spannende minuten volgden omdat Roosendaal/Oudemolen nog niet geëindigd was. Mobiele telefoons waren er toen nog niet dus moest er met een huistelefoon gebeld worden om de uitslag te horen. Minuten leken uren te duren totdat we onze grensrechter Alex Clarijs, die in het dichtst nabijgelegen café was gaan bellen, al van ver luid juichend hoorden roepen dat Roosendaal gelijk had gespeeld. Dolle vreugde uiteraard bij supporters, bestuur en voetbalspelers. **Dat seizoen 1974/75 werden we met het 1e elftal wederom kampioen!**

Trainer Cor Machielsens, spelers en bestuursleden trokken in triomf naar clublokaal “De Boulevard” waar tot in de late uurtjes feestgevierd werd.

Deze overwinning kreeg nog een bonus: 1e elftalspeler Jan Harting componeerde het O.D.I.O.-clublied. →

foto: Bovenste rij v.l.n.r. Kees v.d. Bussche, Trainer Cor Machielsens, Adrie v.Dijk, Jef v.d.Bergh, Louis Bastiaanse, Vic v.Hoek, John v.Dooren, Toon Bogers, Levin Michielsens, Jan Harting, Peter v.d. Bergh, Jack v.d.Bergh.

Onderste rij: André de Vos, Jac v.Velthoven, Frans Kerstens, Cees v.d.Eijnden, Adrie de Vos, Cor v.d.Korput, Adrie Jansen, Peter Clarijs en Adrie v.Gaal.

Ik was goed bevriend met Jan en wij kwamen dan ook vrij regelmatig bij elkaar over de vloer. Zodoende wist Jan dat ik een bandrecorder bezat en vroeg mij om proefopnames te maken van het lied. Daar waren we enkele avonden achtereen in mijn woonkamer mee bezig. Jan zittend op een stoel met zijn gitaar op schoot terwijl ik de microfoon voor zijn mond hield. Jan was heel kritisch op zichzelf en het duurde dan ook wel even voordat hij vond dat het goed was. Met twee andere spelers werd het lied verder ingestudeerd. Jan zong de coupletten en wij vielen als begeleidend koor in bij het refrein. In de Harmoniezaal

van Dick v.d. Poel presenteerden we het voor het eerst in het openbaar tijdens de feestavond van O.D.I.O. Het werd een doorslaand succes. Op het eind zong heel de zaal uit volle borst het refrein mee. De carnavalsstichting d'Ossekoppe hoorde ervan en bood aan om het O.D.I.O.-clublied samen met het carnavalslied van dat jaar op de "plaat" te zetten, hetgeen geschiedde.

Heden ten dage wordt het, overigens wel in aangepaste vorm, nog steeds gezongen en dan met name bij feestjes van voetbalvereniging O.D.I.O.

O.D.I.O. - CLUBLIED

Refrein

**Ik ben een ODIO-fan / omdat die club leuk voetballen ken
Dat kleine clubje daar uit Ossendrecht / ze spelen echt,
ze spelen echt,
Ze spelen iedere tegenstander weg.**

Je moet maar eens komen kijken, bij ons daar in het dorp
Daar spelen de raad van ellufen de ODIO-sche top
Ze zwoegen voor elke meter, het veld is nat van het zweet
Langs de lijn weten ze het beter en d'arbieter is een leek
Maar dan komt plots die kans voor Adrie, Peet of Frans
En als-ie dan mocht hangen, roept men van alle kanten ...

Zondags om half drieën, voordat het spel begint
Geeft trainer aan zijn spelers een allerlaatste hint
Als hij dan gesproken en wij erin geloven
Dan wordt er ook gedaan, en eenieder is voldaan
Maar dat is dan niet genoeg, want scoren moet de ploeg
Is er dan gewonnen, dan word het clublied luid gezongen...

Tussen palen en een lat staan Adrie of een Vic
Ze deinzen voor geen spat, ook al schiet men van de stip
En juist daarvoren staan Broer, Sjef en Vos
Ook nog een grote Dooren, die slaan d'r goed op los
Corrie, Kees en Jan lanceren als het kan
Vanuit het midden met een pass een ploeggenoot op maat

Als de benen hebben getreden en de punten weer gepakt
Worden de handen opgeheven en de pinten goed gevat
Zo blijft de sfeer er heersen bij de ODIO-sche ploeg
JIJ BENT TOCH OOK SUPPORTER, JI BENT TOCH OOK EEN FAN
JIJ BENT TOCH OOK EEN MEMBER VAN DE ODIO-SCHE CLAN...

Het O.D.I.O.-clublied werd geschreven door de eerste elftalspeler J. Harting in het seizoen dat het 1e elftal kampioen werd van de 4e klasse C K.N.V.B.....

WIELRENNER HENNY KUIPER- 1974 t/m 1977:

Wielrenner Henny Kuiper, die in 1974 vanuit Denekamp in Overijssel naar Ossendrecht was verhuisd, behaalde op zondag 31 augustus 1975 in het Belgische Yvoir de WK-titel bij de profs. De ontvangst in Ossendrecht verliep exact hetzelfde als zeven jaar eerder Jan Jansen te beurt viel. Alleen nu ging het om Henny Kuiper en zijn vrouw Inge. Zij woonden in de Kartuizerstraat en Henny werd reeds twee dagen later, dinsdag 2 september 1975, gehuldigd. Verder zou je de conclusie kunnen trekken dat het voor de carrière van wielrenners niet zo slecht was om naar ons dorp te verhuizen. Henny Kuiper herinner ik mij nog als een aardige en vriendelijke sportman, die ondanks zijn fantastische wielersuccessen geen kapsones kreeg.

Ikzelf was ondertussen door een blessure gestopt met voetballen maar wilde toch graag blijven sporten. Ik kocht een racefiets bij Henk van de Kloof en werd lid van tourclub De Grensrijders. Elke zondagochtend vertrokken wij met de racefiets vanaf ons clublokaal, café restaurant

Boulevard op de hoek van de Koningin Wilhelminastraat en het Hondseind, voor het rijden van een rit. Henny Kuiper werd ook lid van onze tourclub en wanneer hij geen verplichtingen had zagen wij hem bij ons mee aan de start verschijnen. Hij paste zich volledig aan onze snelheid aan en maakte ook graag een praatje. Zelfs als wij op een doordeweekse dag met een groepje tourfietsers een trainingsritje gingen maken kon het gebeuren dat Henny zich gewoon bij ons aansloot. Wij vereerd natuurlijk, dat zul je begrijpen.

In 1977 was het weer groot feest in Ossendrecht omdat Henny Kuiper de tweede plaats in de einduitslag van de Tour de France behaalde. Ook nu volgde er weer, onder grote publieke belangstelling, een

grootse hulde op het gemeentehuis met ditmaal daaropvolgend een feestelijk onthaal bij zijn clubgenoten van tourclub De Grensrijders in C.R. Boulevard.

HET ADOLPHINE OPENLUCHTSPEL 1979:

Het Adolphine openluchtspel “Ik ben uw Brandhout” werd in 1979 voor de derde keer opgevoerd. Eerder was het al te zien in 1951 en daarna in 1952. Ik was zelf nog te jong om er ook maar iets van mee te krijgen, maar dat was in 1979 natuurlijk wel anders.

Ik herinner me nog dat ik naar de opbouw van het decor en de tribunes op het sportpark ging kijken. Knap dat een dorp zoals Ossendrecht dit voor elkaar kon krijgen. Ik was onder de indruk.

Samen met mijn vrouw heb ik de opvoering bijgewoond op zondagmiddag 1 juli 1979. Van de eerste tot de laatste minuut was het een boeiend schouwspel wat na afloop dan ook niet voor niets met een daverend applaus werd beloond.

Wat ik ook leuk vond was dat er bij de voorstelling een aantal zusters aanwezig was van

de “Congregatie van de Franciscanessen”, waar ook zuster Marie-Adolphine toe behoort heeft. Zij waren met een touringcar vanuit België naar Ossendrecht gekomen en het was duidelijk te zien dat zij, evenals de zevenhonderd andere aanwezigen, genoten van de opvoering.

Ook de nieuwsbladen berichtten lovend over de in totaal vier uitvoeringen die gegeven waren en die maar liefst door ruim drieduizend toeschouwers werden bijgewoond.

Wordt vervolgd...

PATER REDEMPTORIST PIET NELEN CSSR¹

(1931-2011)

Samengesteld door Jan van Elzakker

Deze redemptorist Piet Nelen uit Huijbergen zal geschiedenis schrijven door de ideeën over "de Missie" van de katholieke kerk te moderniseren. Daardoor riep hij veel weerstand op bij de traditionele manier van missie-bedrijven, vooral bij bisschop Gijsen!

Maar laten we Piet eerst introduceren.

Op 10 maart 1931 wordt Piet Nelen als zevende kind in Huijbergen geboren in een gezin van uiteindelijk tien kinderen, allen geboren tussen 1920 en 1939. Zo'n groot gezin is in die tijd niet ongevoelen op de Brabantse zandgronden. Na vijf zussen komt oudere broer Louis, Piet zelf, jongere broer Sjef, gevolgd door nog twee zussen. Piet Nelen en zijn zussen en broers, met vader Fons als directeur van de plaatselijke coöperatieve melkfabriek en moeder Maria Nelen - van Wesel, wonen in de Molenstraat 15, nu Bergstraat 4, in Huijbergen, op twee steenworpen afstand van de melkfabriek en het klooster van St. Marie en één steenworp van de parochiekerk. Alles in Huijbergen lag en ligt trouwens vlak bij elkaar: een lieflijk gelegen, rustig katholiek kostschool- en onderwijdsdorp.

Thuis is veel aanloop, want er is ook een kruidenierswinkel. Alles hangt van sociale contacten aan elkaar. Vader dag en nacht met 'zijn' melkfabriek bezig en moeder, wijs, hartelijk en sociaal, treedt op als een maatschappelijk werkster in haar winkel/woning bij wie heel het dorp met problemen terecht kan én daarnaast ook nog een fantastische moederrol vervult.

Piet is gezond en begint zijn carrière op de bewaarschool bij Leneke Hoeckx. En vandaar gaat het naar de lagere school. Hij trekt veel op met zijn nog geen anderhalf jaar jongere broer Sjef. De drie broers worden alle drie misdienaar en struinen veel rond op de fiets in de bossen en duinen en de boerderijen rondom de dorpskern. Soms maken ze de uitstap op de fiets naar Breda waar hun oudste zus To ingetreden is in het klooster.

Piet Nelen

Oudere broer Louis en jongere broer Sjef op bezoek in Den Bosch bij Piet Nelen (midden).

1. C.s.S.R Congregatio sanctissimi Redemptoris, (Lat.) orde van de allerheiligste Verlosser ofwel van de redemptoristen.

Piet heeft altijd al interesse in wat pastoor Machielsens in Huijbergen uitstraalt. Die maakt indruk op hem, maar nog meer de verschijning van diens broer pater Machielsens die redemptorist is. En die redemptoristen houden overal van tijd tot tijd op de dorpen missies, spannende dagen met preken over o.a. die arme 'zwartjes in de missie'. Verder zijn ze gespecialiseerd in retraites. Het meest aansprekend voor Piet is toch wel dat je er missionaris kunt worden en uitgezonden kunt worden naar verre oorden als Suriname. Piets interesse in missionaris Machielsens, doet zijn roeping ontbranden. Het brengt hem en de familie Nelen veel in contact met rector Vermolen van het klooster van St. Marie, van de Congregatie van de Broeders van Huijbergen.

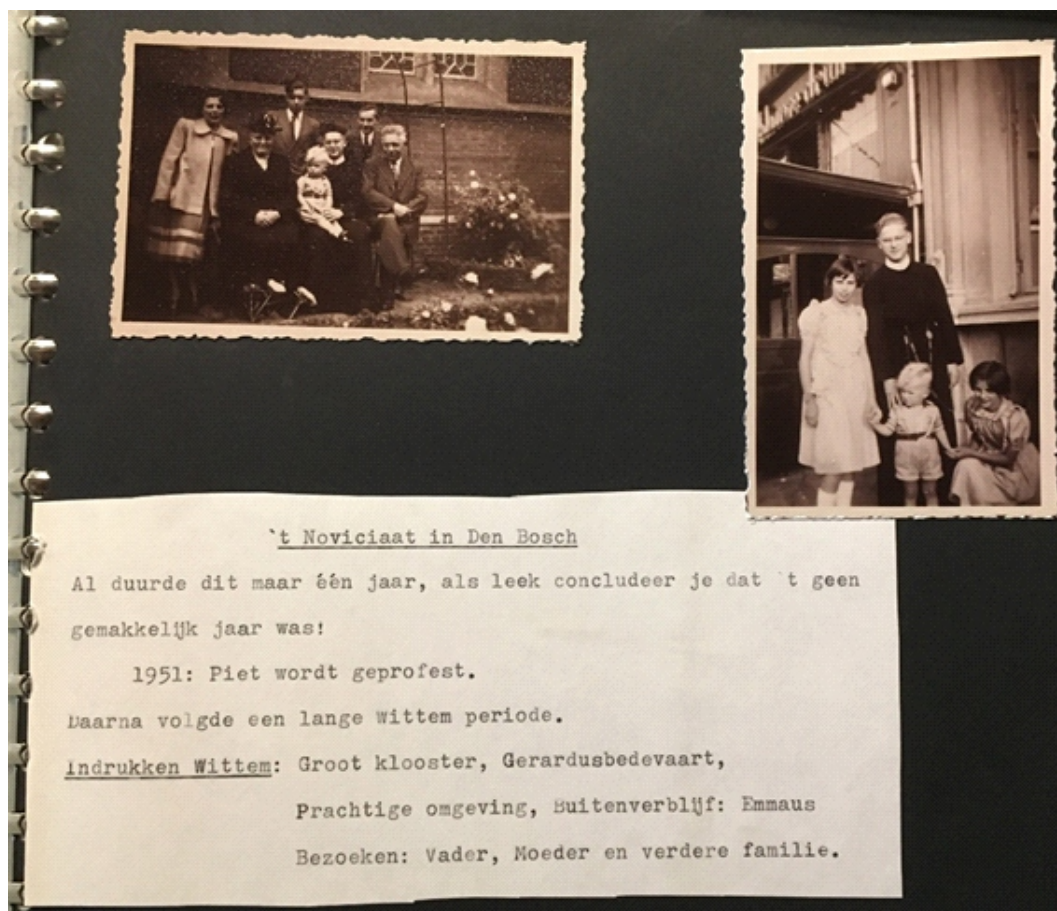
Piet wil naar het seminarie. Rector Vermolen, en waarschijnlijk ook gesteund door de pastoor en zijn broer de redemptorist, acht dat een voorbereidend jaar verstandiger zal zijn gezien de grote overgang. En het is oorlog! Omdat er op Ypelaar in Breda nog geen plaats is wordt hij in Bergen op Zoom intern en in een seminarieklas geplaatst. Onduidelijk is of dat bij de

Broeders op de Hoogstraat of op het Juvenaat is. Wel weten we dat hij de eerste weken barst van de heimwee.

Dan komt er plotseling rond Pasen toch een plek vrij op Ypelaar, het klein seminarie. O jee, daar wordt Frans gesproken!²

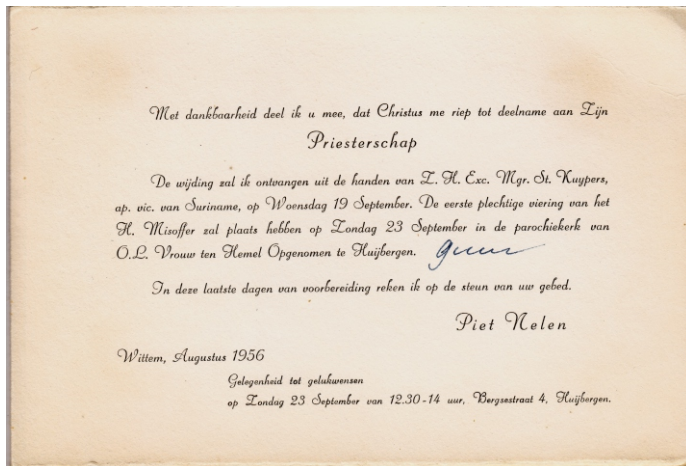
Na ongeveer vier maanden gaat Piet in 1943 naar Sint Odiliëburg. Na de vakantie in 1944 kan hij echter wegens oorlogsomstandigheden niet terug en moet thuisblijven. Vader vindt dat 'niksen' maar niets en Piet moet bij kapelaan De Leeuw maar wat lessen nemen. Omdat dat ook geen dagtaak is wordt bedacht Piet ter overbrugging van die moeilijke oorlogsmaanden naar het gymnasium van het seminarie op de Rouwmoershoeve te sturen. Dat is op Belgisch grondgebied onder Essen en toevallig wel bij redemptoristen! En vlakbij! "Bijna was 't ne Belze pater geworre", zeggen ze later binnen de familie wel eens.

Na de oorlog maakt Piet zijn gymnasium/klein seminarie af, volgt een jaar zijn noviciaat in Den Bosch en wordt in 1951 geprofest.

2. Gegevens ontleend aan het jubileumboek dat door de familie was samengesteld bij Piet zijn zilveren priesterjubileum in 1981. Hierboven een gedeelte uit dit plakboek.

Dan komt er een lange periode van opleiding, studie en vorming in Wittem. 19 september 1956 is de dag van zijn priesterwijding. Dan studeert hij nog een extra jaar in Wittem en doet daar pastoraal werk

In 1959 krijgt pater Piet Nelen de opdracht om een speciaal college voor Latijns-Amerika (Colam) op te richten, nadat in 1957 pater Donker in Recife in Brazilië een van Nederland afhankelijke vice-provincie heeft opgericht. Hij begint ermee in het Overijsselse Zenderen, maar wordt in 1962 overgeplaatst naar Roermond, naast de kapel in 't Zand. Piets interesse in het werk voor de missiegebieden is definitief gewekt. Dat ziet ook de Limburgse bisschop Mgr. Moors.

Handoplegging. Piet wordt tot priester gewijd.

← Volgens de katholieke traditie draagt in de overvolle kerk van Huijbergen priesterzoon Piet zijn eerste H. Mis op. Bijzonder is dat intussen zijn doodzieke vader thuis op een voor die tijd vernuftige manier met het geluid in die kerk is verbonden. Hij kon de H.Mis horen opdragen en er zodoende toch, zij het niet letterlijk, bij zijn.

Redemptorist Piet Nelen versus bisschop Jo Gijsen

In 1969 komt hij daar als functionaris op een van de 15 bisschoppelijke diensten en wel als hoofd op het Diocesane Missiebureau. De jaren die volgen zullen kerkelijk gezien voor de jonge Huijbergse redemptorist nog enigszins rustig verlopen, al kondigen zich de eerste grote veranderingen binnen de Kerk van Nederland al aan.

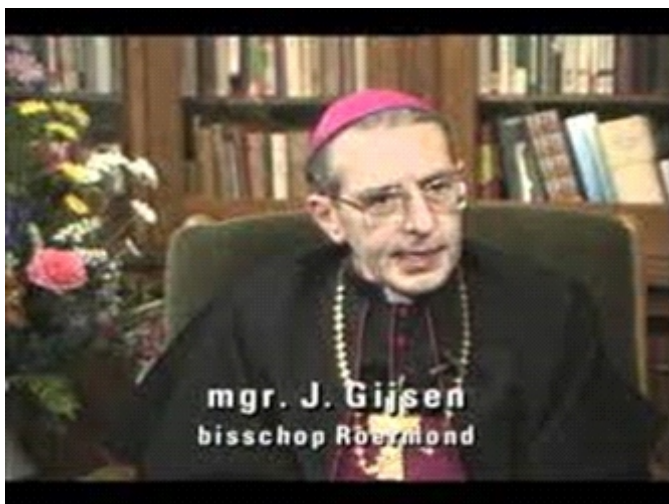
Door Mgr. Moors wordt Piet Nelen in deze baan beschouwd als de kartrekker van het missiebureau. Kort daarna verandert

de naam in Diocesaan Instituut voor Internationale Solidariteit, kortweg het DIVIS in Limburg.

Maar dan, tegen vele Limburgse adviezen en voordrachten in, wordt in 1972 de oerconservatieve Jo Gijsen tot bisschop benoemd. Er ontstaat wrevel, die uitmondt in een vete die de gemoederen in de Nederlands Kerkprovincie op het gebied van missie en missionering danig gaat bewegen. Van tijd tot tijd wordt het zelfs landelijk nieuws. Piet Nelen wordt dus vanaf 1972 met de opvattingen van Gijsen geconfronteerd. In het Dagblad van Noord-Limburg noemt Piet hem in een interview een fari-zeeër. Het woord zou uit de context gehaald zijn, met alle gevolgen vandien. De beer is los en Gijsen pakt de strijdbijl op.

Piet wordt een verbindend en bezielend persoon genoemd, voorstander van vernieuwing van de Kerk en van aanpassing met moderne ideeën op het gebied van missiewerk, retraites en missiepredikaties. Allemaal speerpunten op dat moment in Nederland.

Kortom: hij heeft een andere kijk op missionering in o.a. Suriname en Brazilië. Piets opvattingen sluiten aan bij die van zijn confraters, te beginnen bij destijds voorganger Peerke Donders in Paramaribo

mgr. Jo
Gijsen

versus

redemp-
torist
Piet
Nelen

en de leprakolonie Batavia aldaar. Ze komen lijnrecht tegenover die van bisschop Jo Gijsen te staan.

Wittem/Heerlen, met zijn Hogeschool voor Theologie en Pastoraat als vervanger van het verdwenen Groot Seminarie, met Piet Nelen als gezichtsbepaler, tegenover Rolduc, met de nieuwe conservatief opgezette priesteropleiding, het 'trouw aan Rome instituut', van Jo Gijsen.

Dat zijn de burchten waar zich e.e.a. ontwikkelt en afspeelt. De hakken worden in het zand gezet. En daarmee haalt Piet Nelen regelmatig de landelijke pers. Wat was er toch aan de hand daar in Limburg? Hoe timmerde Piet Nelen aan de weg waardoor hij, overigens gesteund door alle andere bisdommen, in groot conflict kwam met de, zeker later, zeer omstreden bisschop Gijsen?

Piet Nelen, als hoofd van de bisschoppelijke missionaire dienst in Limburg, stelt de solidariteit met de medemens in de ontwikkelingslanden centraal. Jo Gijsen staat op het standpunt van de oude opvatting dat missionering het uitbreiden van de geloofsgemeenschap betekent, zieltjes winnen dus, het brengen van de waarheid, waar ze ja op kunnen zeggen en de viering van de sacramenten. Piet echter verwacht op grond van de boodschap van het Evangelie een stellingname van de leiding van de christengemeenschap, gevoelig te zijn voor onrecht, ongelijkheid en schending van de mensenrechten.

Verder vindt hij dat de Kerk zich ook bezig zou moeten houden met de grote levensvragen die in de jaren zestig zijn gaan spelen: oecumene, celibaat, armoede, abortus, enz.

De strijd wordt heftig als Gijsen in 1974 in Rolduc een eigen nieuwe priesteropleiding opzet en de dan in Nederland bestaande theologische opleidingen³ niet meer aan-

vaardbaar vindt wegens hun onrechtzinnig karakter. Progressief en conservatief kerkelijk Nederland raken openlijk in strijd met elkaar. Als Piet Nelen in een interview in het Dagblad van Noord-Limburg van zaterdag 19 oktober 1974 vrijuit kritiek levert op bisschop Gijsen is hij kort erna de zoveelste functionaris, nog uit de tijd van Mgr. Moors, die het veld moet ruimen. Hij krijgt eervol ontslag.

Binnen twee jaar zuivert Gijsen zijn twaalf 'bischoppelijke diensten'. Hij haalt de bezem er doorheen. Van de negentien functionarissen die er werkten zijn er dan nog maar vijf over. De starheid van Gijsen zal nog jaren voortduren. En zijn eigen Rolduc zal nog menig omstreden priester afleveren die bij benoeringen in parochies tot op de dag van vandaag vanwege conservatisme weerstand ondervinden.

3. Het bezwaar van Gijsen was o.m., dat genoemde opleidingen niet meer priesters tot hun ambt opleidden, maar een algemene theologische (en vooral ook antropologische) vorming bieden en als docenten bijv. kritische theologen en gehuwde ex-priesters laten optreden.

Piet Nelen heeft het gehad na vijf jaar bisschoppelijke missiesecretariaat in Limburg onder Gijsen, waar hij niet langer kan functioneren *'met een Gijsen die de Kerk centraal stelt en de wereld secundair'*.⁴

Hij trekt zijn plan, en weet zich in zijn visie gesteund door zijn medewerkers van de Roermondse diocesane missieraad en de missionaire organisaties in de overige bisdommen van de Nederlandse Kerkprovincie o.l.v. aartsbisschop Mgr. Alfrink⁵. Ook de missionerende kloosterorden en congregaties steunen hem. Gijsen heeft zich geïsoleerd en staat alleen.

Tegenover de opvattingen van Gijsen, gepubliceerd in het blad Sleutel, de spreekbuis van Gijsen, staan die van het DIVIS van Nelen tegenover de daar gepresenteerde. Het werd Nelen verboden hun visie van het DIVIS in de openbaarheid te brengen. Dan geeft Piet het al eerder genoemde interview in de krant. Toen brak de storm los. Zijn positie was onhoudbaar geworden, zo bleek uit het gesprek met Gijsen. Piet Nelen krijgt eervol ontslag. Hij en zijn medewerkers laten zich echter niet ringeloren. Terwijl Gijsen de Diocesane Missieraad omvormt tot een eigen missionair adviesorgaan trekken Nelen en verschillende andere leden van het DIVIS hun conclusie en richten, omdat ze overtuigd zijn van hun opvatting dat ze moeten opkomen voor de onderdrukte bevolkingsgroepen in de Derde Wereld, een nieuwe particuliere missieorganisatie op, het BIS, het Bureau Internationale Solidariteit.

De krant De Limburger meldt in 1975 dat het werk van het voormalige DIVIS zal worden voortgezet door het nieuwe BIS/Limburg! Zij krijgen veel adhesiebetuigingen. Vele missiecentra in de parochies beschouwen BIS als het officiële missiebureau van Limburg. Alle inkomsten van missieacties, zoals de Vastenactie en

de Pauselijke Missieactie, gaan niet naar de bisschop maar naar het BIS. Niet alleen missionaire maar ook andere Limburgse groeperingen sluiten zich aan bij BIS. Ook de orden en congregaties die aan missiewerk deden sluiten zich er bij aan.

Als dan op landelijk niveau ook nog de missiesecretarissen van de bisdommen, als NMR⁶, onder het voorzitterschap van kardinaal Alfrink, het BIS als hun collegelijke zien en volledig accepteren, is het oorlog in de Nederlandse Kerkprovincie. Tot in Rome galmt een en ander na.

Gijsen staat alleen tegenover de rest van Nederland met zijn rigide Romegetrouwe lijn. Hij zal geen afgevaardigde van zijn missiesecretariaat meer sturen zolang BIS deel uitmaakt van de NMR. Zelfs als het gebod uit Rome komt om BIS uit de NMR te stoten weigert men. Het eigen Roermondse missiebureau van Gijsen wordt volledig buitenspel gezet.

En zo werd een lokale aangelegenheid als het ontslag van Piet Nelen in Roermond een conflict dat uitgroeide tot strijd op het hoogste niveau tussen Rome en de Nederlandse missieorganisaties. Zo kwam de oude idee over evangelisatie van de missie door de behoudende katholieken te staan tegenover de progressieve linkse idealen van gerechtigheid, vrede, ontwikkelingssamenwerking en bestrijding van armoede van o.a. Piet Nelen. En kardinaal Alfrink, wars van alle inmenging van Rome, gunde Gijsen geen enkele ruimte. Nederland wilde op kerkelijk gebied zijn eigen weg bewandelen, ook die van de missie.

En toen moest de paus nog op bezoek komen..... Het is 1985.

4. B.N. van donderdag 20 september 1990.

5. Deze werd in 1972 door de paus gedwongen Gijsen in Rome tot bisschop te wijden in het bijzijn van de andere Nederlandse bisschoppen.

6. Sinds 1967 georganiseerd in NMR = Nederlandse MissieRaad

Piet Nelen ondertussen, zal de rest van zijn leven aan missie, progressieve en internationale solidariteit verbonden blijven. Eerst als secretaris van het BIS in Roermond, dat 35 jaar zal blijven bestaan. (1975-2010)

In 1981 wordt hij landelijk secretaris van het Centraal Missionair Beraad van Religieuzen in Oegstgeest. En in 1985 wordt hij lid van de Acht Mei Beweging.

De voorbereiding van het pausbezoek roept in den lande veel weerstand op omdat de behoudsgezinde organisaties geen progressief geluid toe willen laten.

Er wordt onder druk van de Vereniging van Pastorale Werkers van het bisdom Utrecht besloten tot de organisatie van een manifestatie op het Haagse Malieveld. Piet Nelen is secretaris van de AMB, de Acht Mei Beweging. Hij vormt naast voorzitter Wies Stael en penningmeester Joost Reuten het platform. Dat blijft hij doen tot eind 1990.

Hij treedt dan terug omdat een eervolle keuze op hem wacht. Dan weet zijn eigen redemptoristenorde hem namelijk te vinden en wordt hij gedurende de volgende ambtstermijn van vier-vijf jaren overste van zijn Nederlandse provincie. Piet vestigt zich in het klooster naast de paterskerk in Roosendaal aan de Kade. In een interview in de rubriek Kerk en Wereld van woensdag 14 september 1994, vat hij nog eens samen wat hem in zijn leven dreef, namelijk oog hebben

De 8 Meibeweging

De aanleiding voor de oprichting was het pastoraal bezoek van paus Johannes Paulus II aan Nederland in 1985. In deze beweging werkte een groot aantal organisaties samen. Na de manifestatie op het Malieveld in Den Haag op 8 mei 1985 - voorafgaand aan het bezoek van de Paus aan Nederland - besloot men met dergelijke manifestaties door te gaan. Nadat de Paus in Rome was teruggekeerd werd de Acht Meibeweging opgericht, een koepel van bijna honderd katholieke organisaties waaronder Pax Christi Nederland, Vastenactie en diverse religieuze orden en congregaties. De Acht Meibeweging hield haar eerste manifestatie vervolgens in 1986.

Visie

Hoewel de aanleiding voor de oprichting in het pausbezoek lag, waren de redenen vooral te zoeken in de ontevredenheid bij katholieke, kerkelijke en maatschappelijke organisaties met het kerkelijk beleid, dat zich tegen de veranderingen van het Tweede Vaticaans Concilie zou hebben gekeerd. **De benoeming van enkele Nederlandse bisschoppen door paus Johannes Paulus II heeft eveneens een concrete rol gespeeld bij de oprichting van de beweging.**

Opheffing

De laatste landelijke manifestatie was op 11 mei 2002 in de Utrechtse Jaarbeurs. De opheffingsbijeenkomst volgde op 21 november 2003 in de doopsgezinde Singelkerk in Amsterdam. Met name de vergrijzing en het aangehouden maatschappij- en kerkbeeld uit de late jaren 60 en 70 speelden parten.

ingekorte info en foto hiernaast van internet

voor de kansarmen, de onderdrukte Derde Wereldlanden, waar dan ook. Zowel in de sloppenwijken van Braziliaanse grote steden, als in de oerwouden van Suriname of onder de werklozen in Overijssel stellen zijn redemptoristen de medemens centraal en niet de kerkelijke hiërarchie. En daaraan gaf Piet Nelen leiding vanuit Nederland. Hij was dan ook een groot bewonderaar van de vermoorde bisschop Romero.

Piet Nelen bij zijn afscheid.

En in een interview in 2009, bijna op het eind van zijn leven, vatte de betreffende journalist nog eens kernachtig samen, dat de in 1975 opgerichte BIS kon uitgroeien tot hét symbool van de polarisatie in de Nederlandse missieactie. En daarin had Huijbergenaar Piet Nelen, zo we zagen, een prominente rol.

Piet Nelen geridderd 2011

Op 1 april 2011 wordt Piet Nelen geridderd in Wittem tijdens een conferentie met als hoofdthema 'Verbinding bezielt'. Hij wordt benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Dit alles t.g.v. de viering van het jubileum: *175 Jaar Redemptoristen in Nederland*. In datzelfde jaar sterft hij.

En bisschop Jo Gijsen.....? Die was tot voor kort nog in het nieuws wegens vermeende ontucht in zijn Roermondse tijd... Tot hij na een teruggetrokken leven, o.a. als bisschop op IJsland, met emeritaat ging en in 2013 kwam te overlijden.

Piet Nelen ging als overste van de redemptoristen op visitatie naar hun missieposten. Daar bezocht hij ook de plaats waar voorganger Peerke Donders begraven lag. ↓

In de tijd dat Piet Donders werd geboren in 1809 in Tilburg, aan de Heykant, was het moment aangebroken dat de nieuwe grondwet van de Bataafse Republiek uit 1798 in praktijk moest worden gebracht. Deze nieuwe democratisch tot stand gekomen staatsregeling die de protestantse staatskerk en andere geloven, waaronder het grootste, het katholieke, gelijkschakelde, kon die gelijkheid in de praktijk nog lang niet overal ten uitvoer brengen. Er was dan wel bepaald dat kerken en pastorieën overgedragen moesten worden aan de gezindte met de meer-

derheid, in werkelijkheid liet die uitvoering nog lang op zich wachten in veel plaatsen in Brabant.

Koning Willem I belette als soeverein vorst dat de door de Fransen verleende godsdienstvrijheid niet langer toegepast werd. Zijn zoon Willem II was soepeler tegenover de katholieken. Tijdens zijn bewind werd de nieuwe liberale grondwet van 1848 door Thorbecke ingevoerd. Zowel de reguliere als de seculiere geestelijken konden vrij overal in de Nederlanden hun opleidingen op seminaries en in kloosters starten of uitbreiden. Willem II kon in 'het donkere Zuiden', vooral in Tilburg, tot op de dag van vandaag niet meer kapot.

De Orde van de Redemptoristen, de Congregatie van de Allerheiligste Verlosser, in België gevestigd sinds 1830, kon zijn vleugels in 1836 noordwaarts uitslaan en zich vestigen in Nederlands-Brabant. Pas in 1850 trok men naar 'boven de Moerdijk' en werd een klooster gesticht aan de Keizersgracht in Amsterdam. Vanuit hier trokken de missionarissen van de redemptoristen de wijde wereld van Suriname in Zuid-Amerika in. Daar was priester Piet Donders al in 1842 naartoe getrokken, niet lang erna gevolgd door Van Mens, Woensdrechts eerste pastoor en met zijn familie groot weldoener van zijn kerk en parochie. En dan in de vorige eeuw Piet Nelen, die op zijn manier vocht voor dezelfde waarden als zijn voorgangers.

Drie aansprekende redemptoristen: zo ontmoeten we in de afgelopen Tijdingen Piet (Peerke) Donders uit Tilburg, pastoor Van Mens uit Woensdrecht en Piet Nelen uit Huijbergen. Niet zomaar drie redemptoristen!

De MULO in Huijbergen

door Wim Adriaansen

In het net verschenen nummer van de Tijding heb ik met veel belangstelling het artikel gelezen over Adrianus Nelen. Het verhaal ook van Ste Marie als opleidingsinstituut. Ik zag ook de uitnodiging een reactie te geven. Bij deze dus.

Ik volgde van 1949 tot 1952 de mulo-opleiding. Dat was net na de oorlog en de klassen waren nog gehuisvest in het gebouw wat nu het Wilhelmiënmuseum is. In die periode is besloten tot nieuwbouw en het laatste jaar heb ik meegemaakt in het nieuwe gebouw. Dat was, voor zover ik weet, een kwart slechts van wat de broeders daar hadden willen realiseren.

In 1952 behaalde ik mijn diploma mulo-A. Ik ging daarna naar het Moller Lyceum in Bergen op Zoom waar ik in 1956 mijn diploma hbs-B in ontvangst mocht nemen.

Van mijn drie jaren op de mulo bij de broeders in Huijbergen heb ik eerder in 2011 het onderstaand artikel geschreven voor Den Ichtetrekker.

De auteur op dertienjarige leeftijd.

Ik herinner me dat aan een van de muren van het oude Alverno het geschilderd portret hing van Siardus Bogaerts, een van de priors van de wilhelmiënen. Ik zag het onlangs terug in het museum. Oude herinneringen kwamen boven,

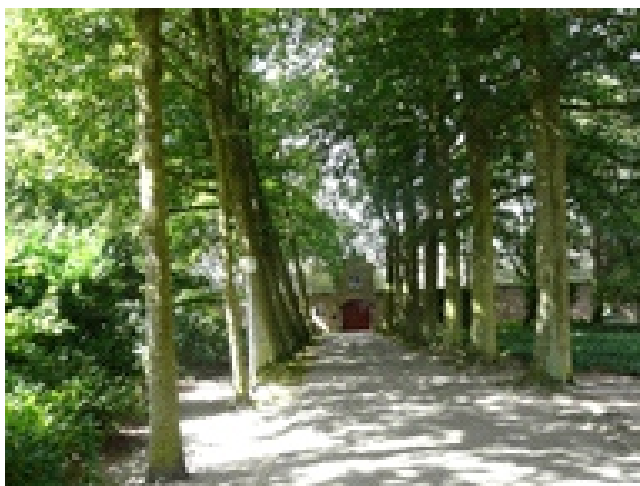
die vragen om op papier te worden gezet. Mijn herinneringen aan de drie jaren dat ik hier op de mulo heb gezeten.

We schrijven 1949. Het is de periode van wederopbouw na de oorlogsjaren, waaruit ook Huijbergen niet ongeschonden tevoorschijn was gekomen. Het klooster was in de oorlogsjaren onderkomen geweest van Duitse militairen. De broeders hebben in die jaren gewoond in een boerderij in 't Overberg, maar waren meteen na de bevrijding in oktober 1944 teruggekomen naar hun oorspronkelijk gebouw. Wat ze daar hebben aangetroffen was treurig. De gebouwen die voor de oorlog dienden als school waren opgeblazen en uitgebrand. Er restte slechts een puinhoop, gedeeltelijk boven de oude kelders, waar een deel van de bevolking van Huijbergen de weken

rond het vertrek van de Duitsers en de komst van de Canadese bevrijders heeft doorgebracht.

Schoolgebouw

Sainte Marie was een internaat. Toen ik er in 1949 mijn eerste stappen zette was er alleen een mulo van twee keer drie klassen. Het schoolgebouw, dat was het gebouw waarin thans het Wilhelmiënmuseum is gevestigd. Het was overgebleven na de vernieling van de andere gebouwen bij het vertrek van de Duitse bezetter. De grote poort was dichtgemetseld en binnen

Aan het einde van deze laan met hoge beuken bevindt zich in Huijbergen het Wilhelmiënmuseum. Het uit de zeventiende eeuw daterende poortgebouw was rond 1950 in gebruik als schoolgebouw voor de mulo van de Broeders van Huijbergen.

waren lokalen gemaakt. De puinhopen van de andere gebouwen waren inmiddels verdwenen en naast het poortgebouw was een nieuw bouwwerk gekomen waarin een aula, tevens recreatiezaal voor de hoogste klassen en een grote slaapzaal. Op de speelplaats, de cour, stonden nog de hoge lindebomen. Daarachter braakliggend terrein, waar nu het kerkhof ligt.

Alverno

Dan was er nog het gebouw Alverno op de hoek van de Boomstraat en de Westerstraat. Een gebouw uit de jaren dertig. Het was een somber gebouw. Sombere broeders ook in zwart habijt met een koord en een rozenkrans om het middel. Sombor ook omdat wij, de leerlingen, onze mond moesten houden als wij door de deur naar binnen gingen. En dat was enkele keren per dag voor de mis of de maaltijden. In dat gebouw was op de eerste verdieping een kapel. Beneden waren de refecties, de eetzaal naast de keuken en in een vleugel het slot, het gedeelte voor de broeders. Voor ons verboden terrein. Helemaal boven waren op de verdieping slaapzalen voor de oudere jongens.

Het kloosterdomein omvatte ook een grote tuin achter Alverno en een aantal voetbalvelden. Tussen de tuin en de voetbalvelden was er een laan met hoge bomen. Eeuwenoude eiken, nog uit de tijd van de wilhelmieten. Aan het einde ervan was een altaar gemetseld voor de jaarlijkse processie op sacramentsdag. Er was ook een stukje bos met daarin een vijver en een paar kapelletjes met heiligenbeelden. Als ik het me goed herinner was er een voor de heilige Theresia en een voor Maria.

De mulo

Het verschil met de lagere school was dat we, net als op elke middelbare school, voor ieder vak een andere docent kregen. Sommige broeders gaven meer vakken, zoals broeder Ansgarius. Hij was onze klassedocent. Hij gaf Nederlands en Duits. Ansgarius was net dertig jaar oud. Een lange, mager man met bruine vingers van het roken. Een man met doordringende ogen in een ingevallen gezicht. Een drukke man, die

soms fel uit de hoek kon komen. Ik herinner me nog dat we bij de Schwere Wörter de zin kregen: das Ziel heiligt die Mittel. We moesten er met de pen niet achter zetten en hij kwam bij ieder controleren of we dat hadden gedaan. Ansgarius was ook de auteur van enkele toneelstukken, die door de jongens van de mulo werden opgevoerd. Het waren stukken met een sterk godsdienstige inslag. Toen we nog op de lagere school zaten waren we een keer met onze bovenmeester naar een uitvoering geweest. In de klas hadden we erover nagepraat. Dan was er broeder Remigius, die Frans en Engels gaf. Hij was de rust zelve, maar hij was niet gemakkelijk in de omgang. Hij werd onze klasseleraar in het tweede en derde schooljaar.

Broeder Ansgarius. Op de achtergrond de nieuwbouw van 1952.

Broeder Gerlachus, een magere man, probeerde ons de beginselen van de wiskunde bij te brengen. Liberius gaf aardrijkskunde, maar dat werd altijd godsdienstles. En bij zijn gymnastieklessen leerden we naar boven te kijken, naar de hemel. We moesten met opgeheven hoofd het leven door.

Dagprogramma

Onze dagindeling was simpel. Opstaan zo rond zeven uur, herinner ik me. Aankleden en dan om half acht naar de kapel voor de dagelijkse mis. Meestal was dat een stille mis door de rector of de conrector, want aan het klooster waren toen nog twee priesters verbonden. Na de mis zongen de broeders achter in de kapel hun gebed en dan mochten we naar de eetzaal voor het ontbijt.

Ik ben uitverkoren geweest om misdienaar te worden. Dat betekende eerst bij broeder koster de Latijnse teksten uit het hoofd leren. Gelukkig lag er tijdens de mis ook een kaart met de teksten op de trappen van het altaar. Dan mocht ik met een meer ervaren misdienaar mee in toga en daarover het witte koorhemd. Na de kerkdienst moesten we met de rector of de conrector mee naar de ziekenzaal waar de communie werd uitgedeeld aan de oude of zieke broeders. Daar moesten we het confiteor en de antwoorden op de teksten in het Latijn uit ons blote hoofd kunnen opzeggen. We waren dan te laat in de eetzaal voor het ontbijt, maar dan stond er voor ons elk een bordje klaar.

Na het ontbijt volgde, als het niet regende, een korte wandeling door het dorp. Om half negen was er een half uur studie en dan begonnen om negen uur de lessen. Tussen de middag werd er warm gegeten en was er een half uur pauze, die we als het kon buiten doorbrachten. Bij slecht weer mochten we binnen blijven. De middaglessen, onderbroken door een korte pauze, duurden tot vijf uur. Dan was er gelegenheid om ons huiswerk te maken, de rijtjes woorden te leren in het Engels, Frans of Duits.

De avondboterham werd om zes uur geserveerd, waarna van zeven tot half negen weer tijd was voor studie. Van negen tot tien hadden we tijd voor recreatie.

Naast een klassebroeder had elke klas of combinatie van klassen een eigen surveillant. Voor mij was dat eerst broeder Paulus, die tevens de fotograaf was in de broedergemeenschap. Hij maakte elk jaar de officiële klassenfoto's. Alle jongelui in rijen achter elkaar, de laatste rij staande op

een bank en de directeur, de klassebroeder en een surveillant op een stoel vooraan. Stijve foto's van ernstig kijkende jongelui. Maar hij maakte ook foto's van onze dagelijkse bezigheden en die waren gelukkig een stuk vrolijker. In het tweede jaar was broeder Siardus, die later algemeen overste is geworden, onze surveillant en in het derde jaar broeder Isidorus.

Broeder Nerus, een broer van broeder Paulus, assisteerde de leerlingen bij handenarbeid. Dat was boekbinden, figuurzagen en inleggen van houten schilderijen. Er kon worden gebiljart, gedamd, geschaakt en gelezen. In de recreatiezaal waren voldoende boeken, maar wel uitsluitend boeken die voor ons geschikt werden bevonden. We hadden in de recreatiezaal elk een kastje waar we onze boeken en andere spullen in konden opbergen.

Voetballen of wandelen

De woensdag- en zaterdagmiddag waren we vrij. Op die middagen werd er gevoetbald. De kleine groep die dat niet wilde, en daar hoorde ik bij, kon volleybal spelen of wandelen. We hebben veel gewandeld. Tochten van enkele uren door de bossen langs de Wolfshoeve, zo naar de Groote Meer en dan over de Putseweg langs het Jagersrust terug naar Huijbergen met soms een verlenging over Hoogerheide. Vaak wandelden we met broeder Francesco die met een fluitje de langgerekte groep jongelui in de goede richting probeerde te dirigeren. Meestal met succes. Soms werden er spelen georganiseerd in het bos, zoals vlag veroveren of andere spannende spelen, waarin wij ons konden uitleven.

De zondag

Op zondag was er een plechtige gezongen mis die een belangrijk deel van de ochtend in beslag nam. Daarna was er tijd voor zelfstudie. De broeder draaide platen en de catechismus werd overhoord.

Tijdens dat uur bezocht de directeur, broeder Marcellus, achtereenvolgens alle klassen. Hij had de rode en de witte kaarten bij zich voor de leerlingen. Een spannend moment. Het vereist enige toelichting. Ik schreef het al, het regime voor ons was

streng. Gingen we over de schreef dan kon de broeder die les gaf of surveilleerde een mondelinge waarschuwing geven. Maar hij kon je ook als straf een, twee of drie kwade noten geven. Als je in een week vijf van die kwade noten had, dan betekende dat dat je op zondagmorgen van de directeur bij zijn klassenbezoek een rode kaart kreeg. Voor mij hield dat in dat ik die week niet naar huis mocht. Of het voor de anderen nog consequenties had, zo'n rode kaart, dat weet ik niet.

Elke zondagmorgen werd er na het overhoren van de catechismus opgegeven welke vragen voor de volgende zondag van buiten moesten worden geleerd. Daar had je dan een week de tijd voor. Als het zover was liep de klassebroeder met het kleine boekje in de hand van bank naar bank. Hij las de vraag voor en de leerling moest uit het blote hoofd hardop het antwoord geven zoals het in het boekje stond. Letterlijk. Als dat goed ging kreeg je nog een vraag en dan was de volgende aan de beurt. Kende je het antwoord niet of was het niet het letterlijke antwoord dan kreeg je meteen twee of drie kwade noten. Dat tikte dan aardig aan voor de net nog witte of wellicht de rode kaart van de volgende zondag.

Beeld van het congé van 1950. Leerlingen wachtend op de dingen die gaan komen. Broeder Liberius houdt toezicht.

Intern

Ik vertelde al dat ik net als alle andere leerlingen van de mulo intern was. Ik mocht om de week op zondagmiddag naar huis. Ik moest dan wel een witte kaart hebben en ik kon na de middagmaaltijd aan broeder Marcellus toestemming vragen om enkele uren naar huis te mogen. Ik moest om vijf uur terug zijn, want dan was er op zondagmiddag het lof en dat mocht ik niet missen. Ik moet eerlijkheidshalve toegeven dat ik tijdens de avondrecreatie nog wel eens wist weg te glippen en als we op woensdag of zaterdag hadden gewandeld en langs ons huis in de Westerstraat kwamen, dan kreeg ik meestal permissie om even thuis langs te gaan.

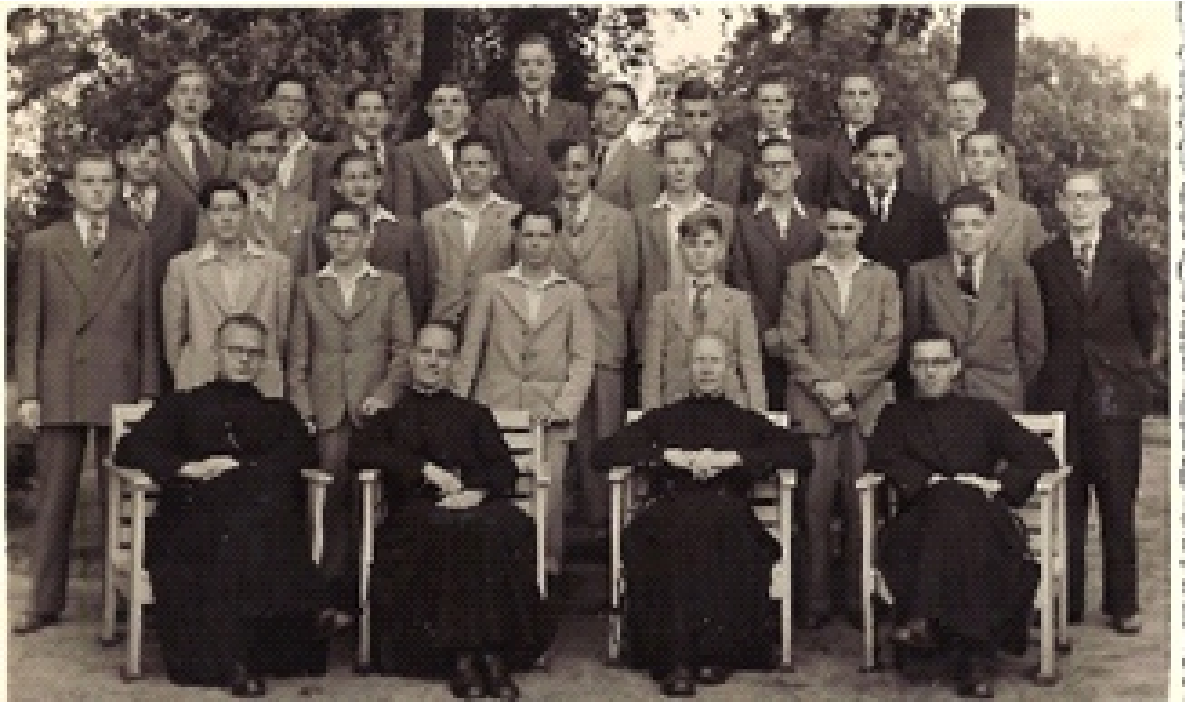
Uiteraard waren er de vakanties. Hoogtepunt van het jaar was het congé, het eindfeest met allerlei activiteiten, net voor de grote vakantie. Spectaculair was de glijbaan met een emmer water erboven die omkieperde als je met een bal de plank boven de baan wist te raken. Dolle pret, zeker met het vooruitzicht van enkele weken weg van Sainte Marie.

Streng maar rechtvaardig

Er heerste in Huijbergen een streng regime. Er was een strikte dagindeling van lessen, studietijd en recreatie. Opstaan en naar bed gaan, licht uit, slapen. Een broeder die zijn ronde maakte

en ook naar bed ging. Alles was geregeld tot aan het nummer van de kapstok waar je je jas aan mocht hangen. Die nummering werd half het jaar gewijzigd, zodat iemand die een nummer had ver van de deur van de recreatiezaal nu een plaats kreeg er vlakbij. Hetzelfde gold voor de kastjes in de recreatiezaal waarin je je spullen kon opbergen. Ook de vaste plaats aan tafel in de eetzaal werd na verloop van tijd gewisseld.

Sommige broeders waren bereid wat door de vingers

Klasfoto van klas 3A uit 1952. Op de voorste rij, zittend v.l.n.r., klasseleraar broeder Remigius, directeur broeder Venantius, en de surveillanten broeder Isidorus en broeder Francesco.

te zien, maar anderen waren streng en bestraffen meteen de geringste afwijking. Discussie over een opgelegde straf, zo weet ik nog uit eigen ervaring, was niet mogelijk. Anderzijds was er de volle inzet van de broeders om het ons naar de zin te maken, maar dan wel op hun manier. We zaten op een broederschool. Een katholieke school. Er was 's morgens de mis. Er werd gebeden bij elke gelegenheid, we leerden de catechismus, we hadden elk jaar een retraite. Dan kwamen er paters van buiten, redemptoristen of jezuïeten, die ons een week lang onderrichtten om ons later goede katholieke burgers in de maatschappij te laten zijn. Ook sombere mannen die ons in een keurslijf wilden dwingen van wat mocht en vooral wat niet mocht.

Een teer onderwerp was de ontwakende seksualiteit van ons twaalf- dertienjarigen. Over seks werd niet gesproken, het werd weggeduwd. Ik herinner me nog dat we af en toe een filmvoorstelling hadden in de aula. De hoofdfilm die eerst door de broeders was bekeken en waaruit voor ons niet passende scènes waren weggeknipt, werd voorafgegaan door het nieuws. Eerst het Polygoon Journaal en dan het internationa-

le nieuws. Dat begon met een introductie, een aantal korte flitsen, waaronder een van dames in gymnastiekpak die ritmische oefeningen deden. Een flits van een paar seconden. Maar er was in de zaal een gejuich opgegaan. En dat kon niet. Ik hoor broeder Siardus ons nog toespreken. Donder en bliksem.

Ik zie ook nog broeder Constantius, een kleine corpulente man, door ons beertje genoemd, die tijdens zijn geschiedenisles het boek met een afbeelding van Marie-Antoinette met iets van een décolleté omhoog hief en met stemverheffing zijn mening gaf over de zedenverwilderung in die tijd. Ik herinner me dat ik bij die gelegenheid niet zijn volle aandacht had en dus op mijn knieën in de hoek de rest van de lestijd mocht doorbrengen.

Handeltje

De leerlingen van de mulo waren vooral middenstandskinderen. De ouders hadden een zaak die meer tijd vergde dan ze voor de kinderen over hadden, zo voelde ik het. Ook schipperskinderen. Misschien ook een paar kinderen die een streng regime nodig hadden om toch hun diploma te halen. En ik dan, uit Huijbergen.

Dat ik uit het dorp zelf kwam, dat wist iedereen. Mijn vader, garde Adriaansen, fietste af en toe over het schoolplein, in uniform. Er was een groep jongelui die niet naliet de spot te drijven met ons dorp. Niets was er goed, het was primitief, achterlijk en ga zo maar door. Daar kon ik niet tegen en dat gaf af en toe, laat ik het zo zeggen, reden tot discussie. Als ik dan wat fel reageerde leverde me dat soms twee of drie kwade noten op en stond mijn bezoek aan huis voor de komende zondag op het spel. Maar dezelfde jongelui wisten me wel te vinden om snoep en zo voor hen te kopen als ik door de week even naar huis mocht. Later heb ik er een handeltje van gemaakt. Ik ontdekte dat ik gewoon door de hoofdboort het gebouw kon verlaten en weer terugkomen. Ik wandelde dan naar de winkel van de dames Backx, deed mijn inkopen, hield mijn (overigens kleine) aandeel van het snoep achter en leverde het restant aan de besteller. Ik wist toen nog niet dat er een econoom in mij zou steken.

Nieuwbouw

Ik heb twee jaar in het oude poortgebouw les gehad. In het tweede jaar werd de eerste steen gelegd voor de nieuwbouw. Het laatste jaar van de mulo verhuisden we naar de nieuwbouw aan de Staartsestraat, die toen nog niet gereed was. Pas einde van het jaar hadden we onze eigen recreatiezaal, tot dan was het behelpen. De school was ook groter geworden. Er waren nu ook enkele klassen van de lagere school, dan de mulo met dubbelklassen en nog een opleiding voor het diploma mulo-B voor een paar diehards. Het derde jaar stond in belangrijke mate in het teken van het komende eindexamen. In juni deden we het schriftelijk deel in de Bernadettestraat in Bergen op Zoom en in juli bracht de taxi van Scheermakers ons naar Bergen op Zoom voor het mondeling. Ik slaagde met mooie cijfers. Broeder Venantius, de nieuwe directeur, was tevreden. Een paar weken later was ik met mijn vader op het Moller Lyceum in Bergen op Zoom. Ik werd ingeschreven in de derde klas van de hbs.

Respect

Terugkijkend op mijn mulo-periode (1949 – 1952) moet ik constateren dat het een goede tijd is geweest, maar dat het regime wel erg streng was. We werden in een keurslijf geperst, dat de basis moest vormen voor onze plaats later in de maatschappij. Katholiek wel te verstaan. Ik spreek over de jaren vijftig van de vorige eeuw. Eigen initiatief was er niet of nauwelijks bij en de broeders, die stonden op een hoog niveau, ver van ons af. Het was een gesloten gemeenschap. Ik heb me op Sainte Marie niet gelukkig gevoeld. Ik paste misschien niet zo goed in het rigide systeem. De gang naar Sainte Marie aan het einde van een vakantie, die was steeds zwaar.

Het is me duidelijk dat het voor de broeders niet gemakkelijk was om in een grote groep jongeren de orde te handhaven. En orde en regelmaat, dat waren nu juist twee begrippen die in ons leven van alledag centraal stonden. Op de cour kon je je tijdens het speelkwartier of bij het voetballen of het volleyen op woensdag- of zaterdagmiddag wel uitleven, maar dan toch met mate. Want er was altijd wel een broeder die toezicht hield en je tot de orde kon roepen.

Wat we misten was warmte. Wat je leerde was overleven in de groep. Achteraf gezien geloof ik dat een zekere angst ons niet vreemd was, de angst voor de opgelegde discipline, de beduchtheid voor de wijzende vinger van de broeders. Het gevoel ook dat er voortdurend op je werd gelet.

Internaten staan thans ter discussie vanwege ongewenste seksuele contacten die er tussen opvoeders en leerlingen hebben plaatsgevonden. Als er al melding van wordt gemaakt, toen of nu, dan heeft de kerk gezwegen. Dat is een verwijt dat hard aankomt. Van dergelijke praktijken op Sainte Marie heb ik zelf nooit iets meegemaakt en ik heb er van anderen ook nooit iets over gehoord. Ik zou het me ook niet kunnen voorstellen.

De leerlingen hadden zeker respect voor de broeders, ze verdienden dat. En nu, ruim een halve eeuw later, heb ik dat nog steeds, hoewel de broeders die ik destijds heb meegemaakt geen van allen meer onder ons zijn. Misschien dat ze hun beloning elders hebben gekregen. Wie weet?

Deze beeldengroep wil de herinnering levendig houden aan al die honderden jongeren die in Huijbergen tot 1968 op Ste. Marie een deel van hun opvoeding en onderwijs genoten. Het standbeeld van een broeder met drie leerlingen ziet uit op de voormalige bossen en velden waar de jeugd in de vrije tijd kon genieten van de natuur, sport en spel. ♣

TENTOONSTELLINGSTIP:

EXPOSITIE IN HET WILHELMIETENMUSEUM

DE TELOORGANG VAN KERK EN KLOOSTER IN HUIJBERGEN

door Willem deWeert

In 1278 schonken Elisabeth van Breda en haar man Arnoud van Leuven het dorp Huijbergen en 13 pachtboerderijen aan de Orde der Wilhelmieten om er een klooster te stichten. Voor het bijwonen van de H. Mis waren de inwoners aangewezen op de kapel van dit klooster.

Pas in 1646 werd Huijbergen een zelfstandige parochie met een eigen kerk.

De eerste kerk deed dienst van 1646 tot 1916 en is toen wegens bouwvalligheid vervangen door een nieuwe. Dit gebouw was geen lang leven beschoren want kerk én klooster werden bij de Bevrijding in oktober 1944 verwoest. In 1952 werd in Huijbergen een nieuwe kerk in-

gezegend, gebouwd in basilicastijl. Op 14 augustus 2022 is door de terugloop van kerk-gangers ook deze kerk gesloten. De parochianen zijn opnieuw aangewezen op de kapel van de Broeders van Sainte Marie (in 1854 de opvolgers van de wilhelmieten).

Er zijn nog 19 broeders op Sainte Marie. De gelijknamige basisschool staat tegenwoordig onder bestuur van de Lowys Porquin Stichting (LPS).

Het poortgebouw is het enige deel van het vroegere wilhelmietenklooster dat de verwoesting in oktober 1944 overleefd heeft. Foto: Ed Kil.

In de rechtervleugel van het poortgebouw is een expositie ingericht met voorwerpen uit de gesloten kerk. Foto: Willem de Weert.

Interieur

Aan de verdwenen Orde van de Wilhelmiëten is een expositie gewijd in de linkervleugel van het poortgebouw dat als enige deel van het klooster de oorlog overleefde. Een maquette laat zien hoe groot dat klooster was. **In de rechtervleugel wordt sinds dit jaar een deel van het interieur tentoongesteld dat uit de gesloten parochiekerk afkomstig is.** Het betreft onder andere heiligenbeelden, kazuïfels, missalen, monstransen, kelken, vaandels en andere gebruiksvoorwerpen die bij de rooms-katholieke eredienst horen. Ook is er een maquette te zien van Sainte Marie dat na de Tweede Wereldoorlog gebouwd werd en waarin ook een internaat en school gehuisvest waren.

Broeder Adri Franken was jarenlang de conservator van het Wilhelmiënmuseum. Hij is nu opgevolgd door Daphne Valentijn die ook een van de conservatoren van Het Markiezenhof is. Naast de kerk in Huijbergen zijn door parochie De Bron al eerder de kerken in Putte en Woensdrecht buiten gebruik gesteld. Wat er met de leegstaande gebouwen, en de kerken van Ossendrecht en Hoogerheide, gaat gebeuren is nog niet bekend. Het probleem van leegstaande kerkgebouwen speelt in heel Nederland, met name in het zuiden.

Openingstijden Wilhelmiënmuseum

Staartsestraat 2, 4635 BB Huijbergen

Elke zondag van april t/m september van 12.00 – 16.00 uur. De toegangsprijs is:

voor kinderen tot 12 jaar gratis,

vanaf 12 tot 18 jaar 2 euro,

en vanaf 18 jaar 4,50 euro.

Het hele jaar door telefonische afspraak op 0164-642568 b.g.g. 0164-642650.

De parochiekerk van Huijbergen is op 14 augustus 2022 gesloten. Foto: Maria Roskamp ♣

PUUTSE WOORDJES KWISKE

Vorig jaar heeft Cor Cleeren al het bestuur van onze heemkundekring verlaten, woensdag 17 mei 2023 deed hij dat ook van Stichting De Brabantse Wal daar tijdens de jaarvergadering.

Voor die gelegenheid schreef Jan Luijsterburg een quiz met dialectwoorden uit Putte – het geboortedorp en nog steeds woonplaats van Cor.

Die quiz bleek nog niet zo gemakkelijk. Wilt u eens een poging wagen?

De winnaar kreeg als prijs de eeuwige roem. Meer zit er voor u dus ook niet in. Maar wel leuk om te proberen toch. Succes!

1. Doddelèèr:

A. Stotteraar. B. Hartchirurg. C. Rietsnijder.

2. Frak:

A. Gezonken schip. B. Onderdeeltje. C. Jas.

3. Ambras:

A. Omarming. B. Staalfabriek. C. Problemen, moeilijkheden.

4. Bloemotte:

A. Bloemisterij B. Rododendrons. C. Meelfabriek.

5. Dodde:

A. Lieve kindjes. B. Dennenappels. C. Motten.

6. Blaffetuure:

A. Blaffende honden. B. Rolluiken. C. Overgordijnen.

7. Krèèmglas:

A. Melkglas. B. Consumptieijs. C. Glazen papbord.

8. Kouwe plat:

A. IJsvloer. B. Ijskoude hand. C. Kouwe schotel.

9. Pilliecht:

A. Zaklantaarn. B. Doktersrecept. C. Gediplomeerd apotheker.

10. Poep:

A. Pop. B. Achterwerk. C. Beide zijn juist.

11. Beuling/bulling:

A. Aframmeling. B. Bloedworst. C. Ronding.

12. Koekenbak:

A. Koekfabriek. B. Pannenkoek. C. Koektrommel.

13. Doppe:

A. Stempelen voor werklozensteun. B. Flessen ontkurken. C. Soppen.

14. Allemeneur:

A. Maar meneer toch! B. Aansteker. C. In bedroefde stemming.

15. Zjap:

A. Schommeldrop. B. Bessensap. C. Grijs jasje.

16. Vwattuur:

A. Horloge. B. Wattage. C. Rijtuig, voertuig, kinderwagen.

17. Vroem:

A. VVD. B. terug, weerom. C. Bromfiets.

18. Vapurke:

A. Opvlieger. B. Bangerik. C. Klein fietsje.

19. Vaok:

A. Dom persoon. B. Slaap. C. Klinkerweg.

20. Valling:

A. Valpartij. B. Geboorte. C. Verkoudheid.

PUTSE WOORDJES KWISKE

21. Toernevies:

A. Schroevendraaier. B. Vispotje. C. Ronde van Putte.

22. Veloo:

A. Vlo. B. Fiets. C. Luilak.

23. Daareve:

A. Durven. B. Delven. C. Erven.

24. Metse:

A. Boksen. B. Bij elkaar horen. C. Metselen.

25. Pries:

A. Stekker. B. Prijs. C. Prikker.

26. Pruuve:

A. Proeven. B. Boerenzwaluwen. C. Ploegen.

27. Schottelvod:

A. Slet. B. UFO. C. Vaatdoek.

28. Sepapke:

A. Ventielslangetje. B. Kinderpapje. C. Lieveelingetje.

29. Sienkse:

A. Zinken. B. Pinksteren. C. Linker.

30. Sjotte:

A. Schuttingen. B. Voetballen. C. Gevangenisellen.

31. Toespèl:

A. Variant op ganzeborden. B. Veiligheidspeld. C. Wasknijper.

32. Trottiënet:

A. Step. B. Smal trottoir. C. Muziekinstrument.

33. Triepateur:

A. Fiets met zijwieltjes. B. Bakfiets. C. Koersfiets.

34. Stoofaok:

A. Gebogen kachelpijp. B. Kachelpook. C. Pollepel.

35. Blèèn:

A. Geweeklaag. B. Fietsspaak. C. Marktpllein.

36. Katsjoew:

A. Zweep. B. Kattenluik. C. Rubber.

37. Sjakkos:

A. Kolenhandel. B. Ondergoed. C. Tas.

38. Ussel:

A. Unster. B. Bundeltje. C. Lomp persoon.

39. Mattrak:

A. Dekbed. B. Gummiknuppel. C. Geliefd persoon.

40. Pierewietje:

A. Losbol. B. Vrolijk meisje. C. Steekwagentje.

Cor Cleeren

De oplossing

1.A	2.C	3.C	4.B	5.B	6.B	7.B	8.C	9.A	10.C
11.B	12.B	13.A	14.B	15.A	16.C	17.B	18.A	19.B	20.C
21.A	22.B	23.A	24.C	25.A	26.A	27.C	28.A	29.B	30.B
31.B	32.A	33.B	34.B	35.B	36.C	37.C	38.A	39.B	40.C

TIJDING, KRONIEK VAN HEEMKUNDEKRING HET ZUIDKWARTIER

'Tijding' is het periodiek van heemkundekring 'Het Zuidkwartier' en verschijnt drie keer per jaar. Met Zuidkwartier bedoelen we het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom. Losse nummers van de Tijding zijn verkrijgbaar via de distributie. Tijdens de openingstijden kunt u hiervoor ook in het museum terecht. Een nummer van het lopende jaar kost € 10,00 en van voorgaande jaren € 7,50. Op de website staan alle Tijdingen behalve de laatste twee jaargangen.

Inlichtingen over het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij alle bestuursleden. Voor specifieke vragen over het lidmaatschap kunt u terecht bij de ledenadministratie (John Mathijssen). Op onze website kunt u alles vinden over heemkundekring Het Zuidkwartier en het lidmaatschap. Daar kunt u ook een inschrijfformulier uitprinten. De contributie bedraagt € 25,00 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 11,50 aan portokosten in rekening gebracht, voor België € 13,00.

Bankrekening: NL86 RABO 0140 5214 37 tnv HKK Het Zuidkwartier te Hoogerheide.

Website: www.hkk-zuidkwartier.nl

 <http://www.facebook.com/hetzuidkwartier>

Redactie: J. Daalmans, J. van Elzaker, M. Roskamp / Vormgeving: Maria Roskamp
Gedrukt door Van Gorsel Digital Colour Print V.O.F., www.vangorseldcp.nl

Op de koft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historische kaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

HEEMKUNDEKRING "HET "ZUIDKWARTIER"

Voorzitter vacant

e-mailadres: voorzitter@hkk-zuidkwartier.nl

Secretariaat:

mevrouw O. Jansz, tel. 06 11 04 44 86

e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

postadres: Aanwas 29, 4641 JE, Ossendrecht

Penningmeester/ledenadministratie:

de heer J. Mathijssen, tel. 06 57 33 60 85

e-mailadres: penningmeester@hkk-zuidkwartier.nl

Postadres Calfven 69, 4641 RC, Ossendrecht

Bestuursleden:

de heer C. Dingemans, tel 06 50 63 77 85

e-mailadres: cm.dingemans@ziggo.nl

de heer P. Lucius, tel 06 52 06 12 99

e-mailadres: paul.lucius@jumbo.com

de heer D. Verbeek, tel 06-22 37 21 35

e-mailadres: dverbeek@ziggo.nl

Website-beheerder:

de heer S. Schauenburg

e-mailadres: webmaster@hkk-zuidkwartier.nl

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN

Redactie Tijding: kopij inleveren bij

- e-mailadres: mariarosskamp@kpnmail.nl

Distributie:

- de heer J. Mathijssen, tel 06 57 33 60 85

e-mailadres: penningmeester@hkk-zuidkwartier.nl

- de heer M. Gremmen, tel. 06 45 33 96 00

e-mailadres: m.gremmen@kpnmail.nl

Archeologie: de heer H. van der Kuijl

e-mailadres: archeologie@hkk-zuidkwartier.nl

Dialecten:

de heer J. Luysterburg, tel. 0164 85 21 41

e-mailadres: luysterburg01@ziggo.nl

Documentatie:

de heer C. Rennen, tel. 0164 61 24 40

e-mailadres: keesrennen@hetnet.nl

Fotografie:

de heer H. Hekhuizen, tel. 0164 61 26 94

e-mailadres: info@defotograaf-hekhuizen.nl

Genealogie:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33

e-mailadres: cormar6565@gmail.com

't Kwartier/ heemtuin: vacant

Museum:

tijdelijk: mevrouw O. Jansz, tel. 06 11 04 44 86

e-mailadres: secretaris@hkk-zuidkwartier.nl

Oude handwerktechnieken:

mevrouw J. Schols, tel. 06 22 29 11 28

e-mailadres: j.schols01@gmail.com

